

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőség címe alatt küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél iven.

Előfizetési ár: egész évre 6 frt (12 korona), félévre 3 frt (6 korona).
Hirdetések díja: *Benn a lapban* egész oldal 8 frt, féoldal 4 frt, negyedoldal 2 frt; *a borítékon* egész oldal 4 frt, féoldal 2 frt, negyedoldal 1 frt. Többszörös hirdetésnél árendemény adatik.
Bélyegdíj minden hirdetésnél külön 30 kr.

Egyes szám ára 15 krajcár.

Az előfizetést és hirdetést pénzes a lap megrendelésére és szétküldésére vonatkozó összes megkeresések Karai Sándor tanárhoz (Rákóczy-utca 46. sz.) intézendők.

Üdvözet a magyar görög-katholikusoknak!

Tudom, hogy *szokatlan*, de meggyőződésem szerint nem *helytelen* dolgot cselekszem, midőn az ösmeretes mozgalom alkalmából, mely a magyar nyelvnek istenitisztelei nyelvvé tételét célozza, szivből származott üdvözetemet e becses lapok hasábjain kifejezem. Megvallom, csakis az a gondolat késleltetett ebben eddigelé, hogy talán akadni fog hitsorosaink közül igénytelen személyemnél sokkal tekintélyesebb egyén, kinek szavai az enyimnél nyomatékosabbak levén, ekként a testvéri üdvözet is azoknál, a kikhez szól, még melegebb fogadtatásra talál!

Nem okozhatta más, mint épen a *szokatlanság*, hogy felekezetünk üdvözlete mindeideig elmaradt, mert, hogy kiválóan magyar nemzeti-ségü hitfelekezetünk őszinte örömmel és gyönyörűséggel ne szemlélte volna legelső megindulásától kezdve egész mostanáig ezt a lelkes mozgalmat: a felett nincs, nem is lehet semmi kétség. Fájdalom! talán a kedvezőtlen viszonyok miatt, de tulságosan beleöltük már magunkat a rideg *felekezetességbe*; nemcsak idegen felekezetbeliek dicséretes tettei iránt *nem szoktuk* az elismerés és méltánylás megnyerő szavait hangoztatni, hanem tulajdonképpen saját felekezetünk is még eddig egyes vidékek szerint úgy elszigetelte magát érzéseiben és gondolataiban, hogy a hány a kerület, annyifelé húzott, — bizony-ságául annak, hogy mily bámulatos sikerrel végzi átkos munkáját közöttünk az a régi szellem, mely már az apostoli korszakban arra indítá a korintusiakat, hogy közülök némelyek Pálhoz, mások Apollóshoz és Kéfáshoz szegődjenek!

Hogy mennyire eltért általában véve az egyetemes keresztyénség a keresztyén vallás alapítójának rendelkezéseitől: semmi sem bizonyíthatja azt előttem oly kézzelfoghatólag, mint azon

összes egyházi közlönnyök, melyek e széles világon létező különböző keresztyén felekezetek szolgálatában állanak, tehát közleményeikben és tartalmukban az illető keresztyén felekezetek valóságos elveinek és életének hű kinyomatai vagy képviselői gyanánt kívánnak tekintetni. Pedig jaj lenne az egyetemes keresztyénségnek, ha tagjaiban csakugyan nem volna több erkölcsi jóság, s kiváltképen egymásiránti testvéri szeretet, mint a mennyire következtetni lehet ama közlönnyök tartalmából.

Mi a keresztyénségnek éltető lelke; melyik az a legkiválóbb jellemvonás, melyről azonnal bárki felismerheti? Nem lehet egyéb, mint az, a mit Jézus e rövid mondásba foglalt össze: „*arról ösmerik meg, hogy az én tanítványaim vagytok, ha egymást szeretenditek*“. Tévedek-e, vagy nem? de ezt az ösmertető vonást, a szeretetet, én még eddig az összes keresztyén felekezeteket képviselő egyházi lapok hasábjain sikertelenül kerestem; talán olykor-olykor úgy tetszett, mintha nyomra akadtam volna, de az mindenkor vaknyomnak bizonyult végezetre; megtaláltam a felekezeti hitet, a mélységes, alapos tudományt; a buzgóságot tanúsító áldozatkésztséget, de a testvéri szeretet melegét, sehol meg nem leltem.

A merev felekezetesség mai századában, midőn a krisztusi szeretet 19. százados életének alig-alig látszik valami nyoma rajtunk, lehet, hogy meglepetés-számba megy, ha valaki közülünk más felekezetbeli testvéreinek üdvözlésére gondol, s tán még valamennyi bátorság is kell hozzá ha ezen gondolatának kifejezést adva, szembe száll a felekezeti szűkkeblűség hagyományával, melyek a legdicséretreméltóbb vonásokat sem akarják az idegeneken felösmerni és méltányolni.

Köztudomás szerint a magyar görög-katholikusok éppen egyházkerületünk területén laknak;

reánk néz tehát első sorban a *kötelesség*, hogy testvéri szeretetünk szavait intézzük azokhoz, a kikkel együtt élünk, együtt halunk. S annyival inkább késznek kell lennünk arra, hogy irányokban e kötelességet teljesítsük, mert ítéletem szerint ők a szeretetteljes üdvözlést a szó igazi értelmében *megérdemlik*. Megérdemlik, mert megvan bennük a két legbecsesebb tulajdonság, mit megszoktunk mindennél többre becsülni, t. i.: a *törhetlen hithűség* és a *lángoló hazaszeretet*!

Lehet-e kitépni vagy számüzni egy igazán vallásos szív érzései közül azt a forró vágyat, mely a hazát boldognak óhajtja látni, s mely a földi haza jóléteért, állandóságáért tettekre, áldozatkészésre ösztönöz? s feltehetjük-e vallásunk alapítójáról ki *„könyez vala egykor ama város felett“*, hogy éppen a hazaszeretet legszentebb érzését kívánta volna kiszaggatni az emberi szívből? Mi is tudjuk azt, hogy ő nem jön Dávid királyi székét elfoglalni, vagy fegyvert ragadni és honfiait is fegyverre szólítani az idegen uralom ellen; tudjuk, hogy a sziveket és lelkeket megtisztítani és jóra lelkesíteni, szeretetre tanítani volt az ő kitűzött célja; de ebből nem következtetjük azt, a mit szerencsére a jóra való róm. katolikusok nagy többsége szintén nem következtet, a hivatalos katolikus egyház képviselőiben azonban a klerus hangoztatni szokott, mintha a keresztyén vallásnak valamint egyéb földi dolgokhoz, úgy a hazai föld szeretetéhez is semmi köze nem lehetne! E szegény haza

jövőjére nézve oly elszomorító, oly fájdalmas és leverő ama hivatalos róm. kath. álláspont, (Magyarország mostani herceg-primásának hivatalba lépéskor mondott beszédében is feltalálható ez.) mely nem merészel ugyan nyíltan állást foglalni ezen egyik legszebb érzés, a hazaszeretet ellen, de képmutató sajnálkozással úgy akarja megkerülni a kérdést s azzal kíván kitérni ennek a szent kötelességnek teljesítése alól, hogy siránkozva szól a földi országok változó és veszendő vóltáról, s a felett kesereg, hogy a Megváltó nem földi maradandó hazát, hanem örök lelki országot ígért és biztosít a maga hiveinek!

Kinek ne esnék jól e hazafiatlan áramlattal szemben — a görög katolikusok egyszerű, de oly szép vallástételét hallani: „mi — ugymond — *katholikusok vagyunk, s azok kívánunk maradni mindenkor; de e mellett magyarok is!*“!? Tehát bizonyosságot szolgáltatnak arra nézve, hogy a *hithűség* mellett a *hazaszeretet* igen jól megfér; hogy az örök, állandó lelki javakért való küzdelem és törekvés nem zárja ki és nem gátolhatja lángoló szeretetünket e föld iránt, melyet nekünk és utódainknak ideigvaló lakásul rendelt az isteni gondviselés!

Általában véve lehet mondani, hogy a mozgalom eddigi lefolyása élő bizonyossága a görög katolikusok helyes érzékének, melylyel a két legdrágább földi kincsnek — a vallás és haza iránti szeretetének — kellő értékét előismerik s ez értéket megbecsülni késznek nyilatkoznak. De

TÁRCA.

Aristides és apologiája.

(Vége.)

Aristides apologiájának becséről, szerkezetéről és ható erejéről tájékozást nyerhetünk a *tartalom* tömör összegezése alapján, mire nézve a gondolatmenetet a következőkben terjesztjük elő: Szerző kiindul *Istennek* a természeti kijelentés révén szerezhető fogalmából s tudatából. A természet rendinek megfigyelése ugyanis Istennek, mint világ mozgató fölenynek létezésére vezérel bennünket. Ám az ő oekonomiájának felmutatása elérhetetlen az emberre nézve. Ez utóbbi szempontból tekintve a dolgot, azt mondja Aristides, hogy Isten a mindenséget az emberért teremtette s az ember hivatása az, hogy Istent félje s embertársait el ne nyomja (I. 3.). A mi pedig Isten lényét illeti, ő nem lett, hanem örök, tökéletes és megfoghatatlan valóság, a kinek nincs szüksége semmire, ellenben ő nélküle nem lehet el senki és semmi. *Ez az igazság*, melynek jelzésére az *ἀληθεια* kifejezést használja a szerző, a mi nyilván azt mutatja, hogy ő nem az evangéliomban kinyilatkoztatott, hanem a világ folyamának szemlélése és megfigyelése útján megszerezhető, tiszta, természetes

igazságnak alapján mozog s épen ezen az alapon kívánja meggyőzni a hitetleneket a felől, hogy Isten örök léte a változó, múltó teremtett világ felet felül áll és az ő megfoghatatlan bölcsesége elrejtett. Átterve előterjesztése második főtételére, részletesen szól az *emberről*, megkülönböztetve az emberiség egyetemében négy népet; ezek: a barbárok, görögök, zsidók és keresztyének. Az a kérdés tehát, minő magatartást tanúsítottak ezek a múltban s tanúsítanak a jelenben az igazsággal szemben? E fejtegetés folyamán Pál apostol római levelének hatását ismerjük fel nyomról-nyomra. A barbárok nevezetesen a Teremtő tiszteletét felcsérték a teremtett dolgok imádasával, sőt bálványképek előtt is térdre borultak. Mily visszás és indokolatlan ez a kultusz! Hiszen az elemek nem viselik magukon az istenség ismérveit, mert az elemek változók, múltkonyak és így nem lehetnek bálványok, még kevésbé tekinthetők ilyenekül a rólok alkotott képek. A föld, víz, levegő, tűz, szél csak teremtett dolgok, de *nem* istenek; ugyanez áll az emberekről is. Ha hát a barbárok ezeknek a felbomló elemeknek és azok élettelen képeinek szolgálnak, nyilván bizonyosságot tesznek arról, hogy nem ismerik az igazságot; sőt határozottan tévelygésben bolyonganak. De nem kevésbé tévednek a görögök is, a kik isteneiknek emberi alakot, gyarlóságokat, szenvedélyeket, bűnöket tulajdonítanak s azokat utánozzák, minek következtében az erkölcsi romlottság

a hitükhöz való ragaszkodásból származó buzgóságnak és áldozatkészségnek is olyan kiváló jelenségeivel találkozhatunk közöttük, a melyeket a legnagyobb méltánylat és elismerés nélkül nem emlegethetünk. Nem földi javakban bővölködő dús gazdag főurak, hanem leginkább a középosztályhoz tartozó s korlátolt vagyoni helyzetű egyszerű emberek alkották a gör. katolikusok ama nagy küldöttségét, mely annyi áldozatot igénylő költséggel és fáradsággal utazott Rómába kérelmének előterjesztése végett. Az országos bizottság elnökének e mai sivár kor önzése mellett szinte hihetetlen áldozatkészsége, — midőn egész vagyonát kész felajánlani oly célból, hogy szegénysorsu hitfelei mindaddig Rómában maradhassanak, míg kérelmük előterjesztése meg nem engedtetik, — nem szorul senki magasztalására; mert az ilyen tények magokban hordozzák a legméltóbb dicséretet és elismerést; de méltán megérdemli, hogy feledékenységből ne maradjon, hanem mint felemelő és lelkesítő példa hasson bármely felekezet tagjaira az idők végeztéig!

Legyenek tehát üdvözölve görög katolikus magyar testvéreink! a kegyelem Istene adja reájok minden szükséges áldását, hogy hitbeli hűségük és igaz hazaszeretetük jutalmát mind ök, mind maradékaik békességben élvezhessék!

Bary Sándor,
bátyui lelkész.

KÖZÉLETÜNK.

Néhány szó egy bordélyügyi szabályrendeletéről.

Jász-Nagy-Kun-Szolnok-vármegye törvényhatósága jónak és szükségesnek látta bordélyügyi szabályrendeletét megújítani s az újított rendelet a napokban szét is küldetett.

Nagy és jelentékeny hiányai voltak az előzőnek, miért is presbiteriumunk egy bizonyos ügy miatt fokozatosan a belügyminiszterig juttatta el e hiányok kérvényszerű jelzését s mintegy másfél éven keresztül harcolva, bizonynyal részes volt e kedvezőbb szabályzat előidézésében.

E szabályzatról részint a megyebeli lelkész és tanár urak szíves figyelmébe ajánlással, részint általános érdekből, mert hiszen a bordélyüggyel foglalkozni e becses Lapok hasábjain nagyon helyén való, — kívánok pár észrevételt tenni.

Uj a szabályzatban és helyes, hogy „ha oly utcában, a hol bordélyház nyitása engedélyeztetett, az engedély kiadása után templom, iskola, középület emeltetik a hatóság a bordélyház áthelyezését rendeli el.“ Ha e szakasz meg lett volna elébb, akkor mi igen könnyen boldogulhattunk volna: de bárhol boldogulhat az egyházhatóság, ha nincs is az ottani szabályzatban ily pont, csak fel kell lépni határozottan.

Igen érdekes nyilvánulása az óvó, védő keresztyéni szeretetnek ezen pont, mely a bordélytulajdonosról mondja, hogy „hozzátartozói közül a 18 évesnél fiatalabbak vele nem lakhatnak, s nála nem tartózkodhatnak“ s így pl. valamely iskolába járva, nem hathat metélyezőleg gyermeke a többiekre; nem úgy mintha hazulról járna. Továbbá, „hogy a serdületlen ifjút oda csábítani, általában tanulónak a bordély látogatását megengedni szigorúan tiltva van“. A büntetést alább említem.

Nagyon fontos, praeventiv új intézkedés az is,

fertőjébe süllyednek. Ott van p. o. első helyen az istenek feje, az örültté lett Kronos (IX, 2—5.), aztán parázna utóda Zeus (IX, 6—7.). Ezek a nyomorult és tisztátalan képzelt szellemek csak a legveszedelmesebb hatást gyakorolták az emberekre. És Ares, Dyonisus, Aphrodite, Adonis, Rhea és Attis mily szenvedélyesek, ingatagok, tehetetlenek; ugyan miként lehetnének tehát istenek? A görögök tévelygése és elvakultsága a szellemi eltorapúltság tetőfokát érte el az egyiptomiak szárnalmas állatimádásában, a hol már a görögök holt bálványai és élettelen bálványképei a legborzalmasabb alakban torzultak el. E szerint a görögöknek a természetbölcselés révén szerzett összes vallási világnézetük u. n. physiologiájok merő tévedés, a melyet tudósaik és bölcsészeik hiába igyekeznek védelmezni, mert a mythologia áradatában az élő személyes Isten egysége és léte nyomtalanul elfoszlik, az erkölcsiség pedig csalfa látszattá silányul.

Lássuk immár, hogy állanak vallási és istenimádási tekintetben a zsidók. A zsidók egy élő istenben hisznek és egyedül őt imádják. Ez a tény megfelel az igazságnak. Istenről alkotott fogalmukhoz képest alakul erkölcsi életük is, a mennyiben utánozzák Islent. Mégis úgy képzelik, hogy Isten rászorúl az ő áldozataikra, holott ő semmiben sem szükölködik. Ez már tévelygés, melyet növel az a balhiedelem is, mely szerint az ő vallási tisztelőik nem kizárólag Istenre, hanem az

angyalokra is vonatkozik, a mely nézet a praedicatio Petri olvasására s némileg a zsidókhöz irt kánoni levél használatára vall. Ezzel a ponttal szerzőnk nem foglalkozik tüzetesebben, a miből azt következtetjük, hogy a zsidóság intézményeit nem ismerte részletesen. Áttér tehát a keresztyének vallási állapotának jellemzésére, azzal kezdvén, hogy ezek már a teljes igazság birtokában vannak. Mert a világtéremtőt imádják egyedüli Isten gyanánt, a ki Jézust, az ő Szent Fiát Szent Lelkével felkente s testiképen Szűz-Máriától világra hozta. a ki, miután őt a zsidók megölték, feltámadott, menybe szállt és ismét eljövendő mint a világ bírása. Aristides határozottan vallja Isten egységét, e mellett minden bölcselmi elméletezés mellőzésével hirdeti Krisztus prae- és postexistenciáját mint tény. A keresztyén istentudattal kapcsolatban szól az erkölcsi életéről, a mely nem olyan utánzás mivelet, mint a minőt az előbbi népeknél találunk; mert a keresztyének az Isten által adott törvényt szíveikben hordozzák s azt teljesíteni törekednek, meggondolván, hogy lesz ítélet. Különösen magasztalólag szól a keresztyén erkölcsiségről, elmondván, hogy a keresztyén hívők kerülnek minden tisztátalanságot, hamis esküt, csalást, igazságtalanságot. A bálványokkal nem kacérkodnak, a bálványáldozatoktól elfordulnak, felebarátaikkal úgy bánnak, a mint óhajtják, hogy azok velők bánjanak. A jogtalanságot jóval viszonyozzák s

hogy a vendéglőbe, szállodába, korezmába, kávéházba felfogadott pincéernő, szobaleány vagy bármely más néven alkalmazott nőnek szolgálati szerződése az előjárás előtt kötetendő s kimondatik, hogy az ezen szabályzat ellen vétőkre általán alkalmazandó, öt napig terjedő elzárással és 50 frtig terjedő pénzbírsággal büntetendő az üzlettulajdonos, ha felügyeletet nem gyakorol nőalkalmazottja felett; illetve, ha azonnal el nem bocsátja, mielőtt észreveszi, hogy az titkos kéjelgést üz. A lehetőség megelőzésének, megakadályozásának kideríthető elmulasztása miatt is büntetettik.

Eltekintve már azon szinte fontos ujitásoktól, melyekkel mint határozmányaiival, a kéjnéket, e szegény páriákat, a paráznalkodástól tartózkodni nem tudók kéjvágyának e nyomorult áldozatait a vendégekkel és különösen a tulajdonosnővel szemben védi, s a tulajdonost, tisztességes emberséges bánásmódra szigorú büntetéssel szorítja a szabályzat; talán legfontosabb azon ujitása, melyben úgy hiszem az új, országos törvény nemes intenziója érvényesült s mely szerint a községi előjárás különös szigorral utasítottatik, hogy a zügbordélyokat puhatolja, — a leányesábitással, — kerítéssel foglalkozó, a titkos kéjelgéssel gyanúsítható nőket a legéberebb figyelemmel kísérje — alapos gyanu esetén vizsgálatot tartson s annak eredményéhez képest a *kihágási eljárást* megindítsa. Egyben az ily nőkre az előbb említett büntetést rója a szabályzat.

Nemcsak bent városokban, vagy nagyobb községekben hanem itt, az istenáldotta Alföld egyes határain nagy számban levő tanyái közt is van zügbordélyház. Legközelebb egy békéltetés alkalmával a vizsgálódó házaspár szavaiból s utólagos puhatolódzásból egy ilyenre hívtam fel itt az előjárás figyelmét. Hogy pedig egyes, arcátlan kerítőnök gonosz üzelmei gyakran juthattak eddig is a lelkész tudomására sok helyen, tapasztalataimból nagyon hiszem: ámdé eddigelé az eljárás felettébb nehéz s a községi előjárás majdnem tehetetlen volt a kerítőnőkkel szemben.

ellenségeiket is szeretik. Nejeik tiszta életűek, hajadonaiak szendék, a férjek tisztességes erkölcsűek. Az urak a szolgálk s eselédék iránt oly indulattal viseltetnek, mint gyermekeik iránt, hogy így őket a keresztyénségnek megnyerjék. A szeretetet kiváló mérvben gyakorolják a szükölködők, özvegyek, árvák és idegenek iránt, kiket testvéreiknek neveznek; embertársaikat, kik hitökért üldözést és bebörtönzést szenvednek, pártfogolják. Sőt, hogy a szegényekkel jót tehessenek, saját falatjaikat is félre teszik s így bőjtölnek. Szóval minden érzelmök s egész életök Istenre irányul, a mi igazolja azt, miszerint ők, noha nem kérkednek vele, megtalálták és birják az igazságot, minek okáért méltó dolog, hogy tanaiokról mindenki alapos és megbízható értesülést nyerjen. Hiszen ez a tudomány a világot fentartó elv, míg a többi népek mind a tévelygés homályában bolyonganak, „Ennyi az óh király” — így folytatja Aristides — „a mit mondani akartam, mert egyebekre nézve találhatók az ő más irataikban oly igék, a melyeket elmondani felettébb nehéz, sőt ismételní is az; a mely igék nemcsak elhangzottak, de meg is történtek.”

Záradékul rámutat a pogányok között türve szenvedő keresztyének üldöztetésére és midőn az uralkodó figyelmét a keresztyén vallás mélységes tartalmának megismerésére felhívja, egyszersmind a népeket a keresztyén vallás elfogadására buzdítja ekképen: „Szün-

Mindenesetre helyes az ily helyi szabályzatokat megfigyelni bárhol is és hiányaik orvoslását sürgetni.

Kutas Bálint.

*

Sokkal fontosabbnak s társadalmi s állami életünk sokkal veszedelmesebb sebének tartjuk ezt a kérdést, semhogy azokra, a miket tisztelt barátunk a fentiekben elmond, a következőket megjegyezni kötelességünknek ne ismernők. Hogy a fennforgó ügyben megjelent vármegyei szabályrendelet a réginél jobb körültekintőbb s a kitisztult izlés követelményeinek inkább megfelelő, — nekünk arra nézve semmi szavunk. Elvégre is fejlődnie kell mindennek, még az izlésnek és morális érzéknek is. Ez velünk született természeti törvény, mely ha folyvást érvényben nem állott volna, akkor p. o. az emberáldozatok kultusa még az ugynevezett kultar-népek között és így Európában is mind a mai napig aligha divatban nem volna. De a kijelentett, vagy keresztyén vallás igazságainak nagy jelentősége épen abban áll, hogy azoknak az igazságoknak át kell hatniok az emberiség sociális viszonyait is s így ama velünk született természeti ösztönnek is lökést kell adniok, hogy így a Krisztus legyen minden mindenekben. Már most ha az előttünk fekvő kérdést ebből a szempontból tekintjük, akkor azt kell mondanunk, hogy a vármegye és a belügyminiszter még mindig csak titubál s a helyett, hogy vasmarokkal belemarkolva radikáliter s úgy igyekeznék megoldani e kérdést, a mint azt a keresztyén civilizáció igaz szelleme megkövetelné, megelégszik divatos flastromokkal leragatni a fekélyes sebet, mely ama flastromok alatt is mindig mélyebben-mélyebben eszi be magát állami és társadalmi életünk organizmusába s okoz már ma is eredményeiben alig kiszámítható veszedelmeket.

Köztudomásu dolog ugyanis, hogy nálunk a prostitúció még ma is az állam törvényes oltalma alatt áll. E tekintetben a francia minta után haladtunk. Pedig, hogy milyen gyümölcsöket termett ez éppen Francia-

jetek meg hát a hiábanvalóságot beszélő és a keresztyéneket rágalmozó nyelvek, mert üdvös dolog az igaz Istent imádni sokkal inkább mintsem hogy értelem nélkül való hangokat tiszteljenek. És valósággal Istentől van, a mit a keresztyének ajaka szól és az ő tanuk a világosság kapuja. Közeledjenek annak okáért ehez mindazok, a kik még nem ismerték meg az Istent és fogadják el a romolhatatlan igéket, melyek öröktől fogva és örökké valók. Ekként előzzék meg az irtóztató ítéletet, a mely készen van, hogy megjelenjen Jézus által, a Messiás által az egész emberi nemzetség felett.”

Ezzel végződik Aristides lölesész apologiája. Első tekintetre is meggyőződhetünk affelől, hogy a keresztyénség alapigazságainak ily bátor lélekre valló igazolása abban a korban és oly szorongatott, válságos, viharos állapotok közt rendkívül nagy hatású lehetett a császári udvarnál és komoly megfontolásra és gondolkodásra szolgált indokul annak a nyílt kijelentése, hogy a föld összes népei sötétségben tapogatóznak, egyedül a keresztyének birják a teljes igazságot. Így hát a mivel őket ellenségeik rágalmozzák, az mind hazugság, a mely ellenében a császár biztos védelméhez felebbeznek. És ha szinte Aristides gondolatainak kifejtésében nem is ösmerhető fel valami mélyreható bölcsészeti tudás, vagy széleskörű jogismeret, mindamellett nem tagadható, miszerint az általa megjelölt alaptételt, a keresztyénségnek igazságon nyugovó isteni

országban, arról szomorú dolgokat beszél a morálistatistika s egyik socialis írónak *Heldringnek* ama nyilatkozata, hogy francia prostituált nőnek a megtérítése még soha nem sikerült. — Franciaország volt ugyanis az első, mely mindjárt a nagy forradalom viharainak lezajlása után a bordélyok kaszányaszerű rendszerét meghonosítván, azokra mintegy az állami helybenhagyás pecsétét ütötte rá. — Franciaország után ment aztán Hollandia, Belgium, Dánemark, Skandinávia és Magyarország is; míg a protestáns Németország a maga finomabb erkölcsi érzékének ebben is tanujelét adta s a nyilvános bordélyokat egyszerűen betiltotta. Később erre az útra tért Dánemark és Norvégia is. — A mi Angliát illeti: ott e kérdéssel *hivatalosan* egész 1864-ig nem foglalkoztak; de igenis foglalkoztak társadalmilag s egy ilyen társadalmilag alakult szövetség t. i. a britt és kontinentális szövetség agitációjának lett aztán az eredménye, hogy a parlament 1883-ban közbelépett s bár elég liberális modorban, a társadalom figyelmét a nagy bajra felhívta.

Nálunk Magyarországon azonban még mindig csak kuruzsolgatunk s mint a szóban forgó újabb belügyminiszteri szabályrendelet mutatja, a rákfene gyökeres kiirtására komolyan nem gondolunk. Leghatározottabb nézetünk az, *hogy az állam a bűn legalisátora soha nem lehet*; mert ha arra maga az állam ad koncessziót, viszont maga az állam nyújt táplálékot arra a szerencsétlen véleményre, hogy talán nem is olyan veszedelmes ez a bűn, mint sokan gondolják, mert hiszen ime magának az államnak sincs az ellen kifogása.

Jól tudjuk mi azt, hogy a nyilvános bordélyok beszüntetésével ezen a bajon egyszerre segítve nem lesz, hiszen a német erkölcs-egyesület volt titkára *Patzschke* számokban mutatta ki, hogy Berlinben 1848-ban még csak 5815 prostituált nő volt, de ez a szám az azután következett időkben fokozatos mérvben és pedig a következő arányban emelkedett: 1871-ben

15,000; 1894-ben 50,000 stb.: azonban ne felejtsük, hogy ez a progressió kétségtelenül még megdöbbentőbb arányokat öltött volna, ha a bűn előtt maga az állam is kapukat nyitott volna.

Elvégre is tisztában kell azzal lennünk, hogy e kérdés megoldásánál az államnak nem pusztán a hygienikus szempontokra kell figyelmét szoritania, hanem azon social-ethikai érdekek is latba vetendők, melyeknek megvédésére a templomok édes-keveset tehetnek mindaddig, míg az állam és társadalom a maga kötelességét komolyan nem veszi. Ime csak egy példát tekintetben: a szóban forgó belügyminiszterileg jóváhagyott szabályrendeletben gond van arra, hogy bordélyházak templom, iskola és középületek körében ne türessenek. Mi fog tehát ezentúl történni? Az a mi eddig is rendesen történt, hogy t. i. ezek az aljas kaszányák az illető városok azon részében fognak elhelyeztetni, hol a legszegényebb és legelhagyatottabb népelem összezsúfolva lakik s a kísértések ezerféle nemének költömben is rendesen kitéve van. Nem kérjük mi most azt, hogy pusztán állampolgári jog alapján is mennyiben méltányos ez az eljárás, mely erkölcsi szemétdombbá, a szegénység és nyomor azon asylumait választja ki, honnan a legveszedelmesebb eszmék csir-magvai már annyiszor fertőztették meg társadalmi életünk tisztább levegőjét is: de igenis aggódva gondolunk arra, hogy mi lesz abból az ifjúságból, melyet kegyetlen sorsa arra kárhoztatott, hogy zsenge gyermekségétől kezdve nap-nap után maga előtt lássa és megszokja e bünbarlangokat s azokat a szerencsétlen páriákat, a kikben igazán oka lehet az Istennek megbánni azt, hogy valaha embert teremtett?! Hiszen vannak kell annak lenni, még pedig szellemileg és erkölcsileg egyaránt, aki itt a rettenetes veszedelmet be nem látja, holott az oderai Frankfurtban 1893-ban tartott erkölcs-kongresszuson *Chuchull* nyíltan ki elejtette hogy tapasztalata szerint, ha nem is forrása minden bűnténynek a sexualis erkölcstelenség, de azzal rendszeren karöltve jár.

üdvintézmény gyanánt való igazolását találóan, ügyesen, sikeresen terjeszti elő. Munkájának folyamán az igazság után sóvárgó és azt valósággal már meg is talált lélek megnyilatkozása tárul elibénk s épen e közvetlenség gyakorol ránk vonzó, sőt elragadó hatást.

Hasonló jellemvonásokat észlelünk a második század többi hitvédőinél is, a mi bizonyítja azt, hogy mindenikőjük ereje, vigasztalása, bizodalma és reménye az evangéliom igazságából fakadt és lelküket valóban a Szentlélek ihlette és vezérelte.

Kapcsolatban hadd emlékezzem meg az első apologétáról, a ki eddigi köztudomás szerint *Quadratus*. Életviszonyairól csakis annyit tudunk, hogy Magnesiában lakott s nem azonosítható azzal a szintén *Quadratus* (Kodrátos) nevű egyházi férfiúval, a ki Antoninus Pius uralkodása idején (138—161), a vértanúi halállal kimúlt Publius athénei püspök utóda lön s mint ilyen, igen nagy tevékenységet fejtett ki az athénei gyülekezet újból szervezése és erősítése érdekében. A mi *Quadratus* apologétánk állítólag apostoltanítvány volt s 123-ban vagy 129-ben írta s ugyanezen idő táján nyújtotta be az akkoriban Athénben időző Hadrián császárhoz azt a folyamodvány jellegű iratát, melyben az Idvezítő természet feletti hatalmának igazolása végett rámutat az ő csodálatos gyógyítási tényeire, melyekről az evangéliomok tanúskodnak. Erről az iratról Eusebius tesz említést (h. e. IV, 3, 1.), azt

mondván, hogy *Quadratus* a keresztyénség rosszakaratú ellenségeinek üzelmei megakadályozása végett a császárhoz *ἑπὶ τῆς κατ' ἡμᾶς θεοσεβείας* védelmi iratot nyújtott be, a melyből ő, (t. i. Eusebius) töredékes vonatkozásokat idéz is.

Hogy vajjon ez apologiát *Quadratus* közvetlenül, személyesen, (mint Harnack állítja „die Ueberlieferung der griechischen Apologeten“ I, 1. pag. 101) vagy csak közvetve nyújtotta-e be a császárhoz, az a kérdés lényegére nézve egészen mellékes. Elég azt tudnunk, hogy ez iratnak a keresztyénségre nézve kedvező és áldásos hatása volt, a mennyiben a császár, a *Serenus Granianus* kisázsiai proconsultól felterjesztett vélemény alapján, annak utódához *Armonicus Fudius*hoz (*Minucius Fundanus*hoz) intézett rendeletében megtiltotta az ártatlan keresztyének mérsárlását E császári parancsot *Justinus* vértanú örökölte meg eredetileg latinul, azután *Eusebius* fordította görögre.

*Quadratus*ról és apostoli orthotomiáról tanúskodó apologiájáról részletesebben értekezik *Zahn Theodor* „der älteste Apologet des Christentums“ cím alatt (*Neue Kirchl. Zeitschrift* 1891. pag. 281.)

Debrecen, 1900.

Dr. Erdős József.

Nos hát elérkezett volna talán már nálunk is az idő arra nézve, hogy a baj megszüntetésére valamit tegyünk. Hogy mit? Azt most nem fejtegetjük, mert az ellen, a mit e tekintetben eddig társadalmi téren tapasztaltunk többszörös kifogásunk van minek egy alkalommal már nyíltan kifejezést is adtunk. *Csak azt említjük itt meg hogy legelső kötelességünk minden lehető megtenni arra nézve, hogy az államhatalom a nyilvános bordélyokat szüntesse be.* S e téren a kezdeményezés kötelessége reánk protestánsokra néz. Mikor a reformáció megindult, az evangélikus városok a nyilvános házakat azonnal bezárták s maga Luther járt elől jó példával épen Wittembergben, hódolva ama jelmondatának, mit egyik Walter Hieronymushoz írott levelében épen a prostitúció kérdésében így fejez ki: „Man lasse das Recht gehen und sollte die Welt darüber zerfallen!“

Ez e dologban az első tennivaló. A többire majd megtanít bennünket az Isten lelke által vezérelt tapasztalat. Németországban az elesett nyomorultak talpraállítása céljából ma már több mint 20 asylum áll nyitva s míg a 70 es években ezek közül több üresen állott, 1880. óta a segélytkeresők száma ott annyira felszaporodott, hogy ma már a felvételt kérők közül nagyon sokat el kell utasítani.

Az államhatalom pedig számoljon ezzel a kérdéssel: *veszedelmes bűn-e az, amiről itten szó van, vagy nem az s aztán ne kételkedjék levonni a konsequentíát.* — Ez a szavunk a fent ismertetett szabályrendeletre.

E. L.

Elegia

elátkozott és új dallamú énekekről.

— Levél a szerkesztőhöz. —

Édes Barátom! Ezt az irást adreszzálhattam volna talán Szabolcska M. barátunkhoz is, a ki poéta, még pedig a legislegjavából; de miután ő a maga fejedelmi gondolataival nem a kötetlen nyelven beszélők régiójában jár, jobbnak gondoltam, ha a borítékra a te címedet írom azon megfontolást érdemlő nevezetes okból, hogy te tudtommal sohasem foglalkoztál a költés mesterségével, ha csak tudtomon kívül nem szedted rimbe valamelyik profeciát, pl. az Ézsaiásét. Aztán azt is tapasztaltam, hogy a hivatásos poétáknál a poétikát rendesen jobban tudják a nem poéták. a mint azt te behizonyítottad már anno 1885, a mikor bennünket, mint a „Közöny“ akkori szerkesztőit, ha jól emlékezem talán Vásárhelyi Zs. barátunk zoltár-átdolgozásáért döngetni kezdtek pataki kollegáink.

Régen volt ez, azóta hajszálainkat — legalább az enyémet — dér ülte meg; de a poézis elméletének tudására, ha másnak nem, legalább a zenetudósoknak igen nagy szükségök volna, mint az majd az alább elmondandókból ki fog derülni.

E futólagos visszaemlékezés után, a mi bizonynyal nem esik rosszul se neked, se nekem, rátérek én, a ki esztendőkön át nem szántogathattam papírra barátádat rátérek arra, a mi alkalmat adott arra, hogy ezt a levelet megírjam.

Nagy volt az én lelkemnek a szomorúsága, mikor a legközelebbi vasárnap délutánján templomból kijöve, átfutottam e mi kedves Lapunk akkor érkezett számát, s mint olyannak, a ki magam is belekontárkodom az oly sok év óta vajúdo ének-ügybe, legalább mostanában, legelőbb is az énekügyben közzétett értesítés tünt

szemembe. Elkésérett. Nem azt láttam meg benne, a mi örvendetes, t. i. hogy elvégre talán most már dü öre jut ének-ügyünk, hanem azt a rettenetes pusztitást, a mit a rhythmizáló urak énekeskönyvünk dal-lamaiban véghez vittek; s azt a merényletet, a mit magyar nemzeti költészetünk ellen elkövetni nem által-lottak, mikor Isten dicsőségét hirdető zoltár-, illetve hymnus-szövegeinket rhythmizálásukkal az operette-librettók színvonalára akarnák sülyeszteni.

Nézzük először is a dallam-pusztitást. Nem vagyok zene-tudós, azért e dologban csak úgy beszélhetek, mint kálvinista magyar lelkész, kinek azonban meg van az ép érzéke a szép és jó iránt; s mint olyan, a ki ott tartom kezemet a népem üto-erén s érzem szívének lüktetését, tudom, hogy mit szeret, mit nem, s mi tetszik neki s mi nem.

Én Istenem! hát miért kell már elpusztítani a LXI. Zoltár dallamát, mikor azt az én népem annyira szereti énekelni!? Mit fog már csinálni az én esperesem, ha nem hallhatja éretorkü kántorától a CIV. Zoltárt, mely költészeti szempontból mérlegelve a CII. Zoltár mellett legfölségesebb énekünk s a mely más dallamra írva, soha többé nem lesz oly mélységes hatással szívünkre!? Hát én hova leszek, ha nem énekelhetem Goudiméllal a CXXX. Zoltárt a mélységből, a hol voltam, a mit megjártam és már csak a pápistáknak lesz megengedve, hogy így énekelhessenek: De profundis clamavi ad te!? Hát a mi iskolás gyermekeink mit fognak már kántálni a szent karácsonban, ha nem mondhatják többé: „Hogy eljött az idő teljessége . . .“!? Hát vajjon az a lelkészársam és atyámfia, a ki a 76. dicséretet, ha lehetne megisméltetné, mint a régi világból való legszebb énekeink egyikét: vajjon hová fog fordulni!? Hát a 146. Dicséret dallama, a mit nálunk a legutolsó is tud, mivel szolgált rá a halálra!? Én édes Istenem! micsoda vandalok ezek a rhythmizáló urak. Kár, hogy csak egy poéta volt közöttük!

Mindjárt megmondom azt is, hogy miért.

Azért mert mint látom, azon a rhythmizáló összejövetelen teljesen a zenei szempontok érvényesültek. Ha valamikor (1891. körül) voltak olyanok, a kik a megújítandó énekeskönyv munkájában a muzsikális uraknak tágabb körü közreműködését sürgették, mint pl. S. Szabó József, Farkas Lajos: nem hiszem, hogy a mostani munkálkodásuk után megmaradnának e kívánságuk mellett. Értem pedig az új munka alatt az ajánlott új dallamok beosztását, a mit ha valamelyik poéta követne, csak csodaszületteket hozhatna e nyomorúságos világra, mert az nagyrészeben semmi tekintettel sincs a magyar nemzeti verselés törvényére s a költészetet teljesen a zene szolgájává szegődtetné. Ez pedig ott, a hol hymnuszokról van szó, az én szerény vélekedésem szerint meg nem engedhető, itt a legfölségesebbel a legfölségesebből beszélvén kell hogy az emberi nyelv a legtökéletesebb formában dicsőítse az Örökkévalót. Ennek pedig az új dallamok nagy része a maga csodálatos beosztásával útját állja.

Példák világoztatnak.

Megkísértem két új dallamra cadenciákat faragni s ime az egyiknek ilyen szörnyszülött lett az eredménye:

Édes Atyánk! | tekints le | ránk,
S ha szívünkben | gyúl égi | láng:
Emelj, segíts | egedbe | fel,
Magadtól oh | ne taszíts . el,
Mi Istenünk, | a kit szívünk | fél:
Hallgasd meg, a | mit tőled | kér,
Ki benned van, | mozog és | él,

A másik még cifrább s így hangzik:

Sötétségét | lelkünknek || szent | erőd vegye | el.
Országodba | szívünk ha || vágy | : Uram! engedd | fel.
Mint szövétnek | világolj || és | mutasd hol az | út.
A melyen át | Jézusunk || a | lelkünk hozzád | jut.

Micsoda erőszak ez a mi dallamos édes magyar nyelvünkön! Hát lehetséges ilyen ütem-beosztás mellett elfogadható dolgot produkálni? Tagadom, örökre tagadom. Nem vagyunk mi khinaiak, hogy egytagú szavakkal dicsérjük az Istent! Az első, vagyis nyolc szótagos sor költészetünkben a legmegszokottabbak egyike, de az én irodalmi ismeretem e dallam ajánlott beosztásának párjára nem talál a magyar költészetben. Miért hangoztatják a magyar nemzeti zene és nemzeti motívumok érvényesülésének szükségét énekeinkben, ha első sorban önmaguk törnek ellene zene-tudósaink!? Én az említett alakzatra ilyen ütembeosztást találok rendszeren költészetünkben:

vagy: Ne menj rózsám | a tarlóra stb.
vagy: Káka tövén | költ a ruca stb.
vagy: Kidőlt a fa | mandulástól stb.
vagy: Ez a világ | a milyen nagy stb.
vagy: Befordultam | a konyhára stb.

Ezer és ezer hasonló példát hozhatnék fel úgy a mű-, mint a népköltészetből; az ajánlott beosztáshoz (4+3+1) hasonlóra azonban nem bírnak akadni. Épen azért, mert költészeti szempontból mérlegelve ez utóbiban (4+3+1) dallamosságra nem találunk, sőt attól, a ki e schémára írni akar, valóságos ólombánya munkát kíván és egyenes merénylet a jóhangzás, izlés és széptan ellen: e rhythmikai beosztás ellen tiltakoznom kell.

Hasonló elbírálás alá esik a másik alakzat is; sőt ez még rettenetesebb előttünk. Ez az u. n. Niebelungstrófa volna a maga 13 szótagjával, a melyben a hetedik szótag után a vers törvényei szerint sormetszetnek, az ajánlott beosztás (4+4+4+1) szerint pedig a nyolcadik szótag után ütemnek kellett volna végződnie: látni való, hogy mily szörnyűsége s a melletti áldatlan munkát kellene végeznie annak a szegény himnusz-költőnek, a ki kötélnék állva, zenetudósaink izlésének megfelelő köntöst adna elmeszüleményére. Hogy itt is mi a helyes és a nemzeti verselés törvényeinek megfelelő szempont és dallamos beosztás: arra nézve például szolgálhat a Garay „Obsitos“-a.

Az ajánlott új dallamok beosztását mindenütt költészeti szempontból néztem. Mindegyikre kiterjeszkedni nem látom szükségesnek; a mit a jelzett két alakzatról elmondtam, lényegében ugyanaz áll a többire is.

Én csak arra kérem zenetudósainkat, hogy nálunk, a hol az énekeskönyv kálvinista magyarjainknak nemcsak énekes-, hanem egyúttal olvasókönyve is: ne tekintsek a költészetet olyan alárendelt valaminek, a mi a zenének csak szolgája lehet, mert különben dallamaikra nem fognak tisztességes szöveget kapni. Épen azok nem fognak közreprodukálni, a kikben „erő van és Isten lakik“, mert lelkök szárnyalását nem kötöztethetik meg.

Az új dallamok rhythmikai beosztására ugyanazt a szabadságot kellett volna adni a szerzőknek, a mit igen bölcsen, a zsoltárátdolgozóinak adtak; vagy pedig olyan beosztást kellett volna csinálni, mely nem jár a nyelv, költészet és verselés megcsúfolásával. Járjon karöltve költészet és zene: úgy lesz jó.

Végül pedig nem helyeselhető az a kapkodás, mely az énekügyi-bizottság mostani és 1890. évi programja közötti különbségben nyilvánul. Most meghagyott több olyan dallam, a mit akkor elítéltek s viszont ki lett küszöbölve több, a mi akkor kegyelmet nyert. A mi felfogásunk az, hogy: meg kell hagyni minden éneket, a mit akár a szöveg, akár a dallam szépsége ajánl, mert mint fentebb is megjegyeztem, nálunk az énekeskönyv egyúttal olvasókönyv is.

Ramocsaháza. 1900. junius 20.

Erdélyi Imre,
ref. lelkész.

IRODALOM.

Pünköst. Ünnepi könyvecske melyet első sorban gyülekezetének hívei, de minden magyar ref. keresztyén számára, tanulságára is megirt *Török Imre*, tiszaroffi ev. ref. lelkész. — Debreczen, 1900. 8° 19. l. Az Ur szolgálatában emésztő buzgalommal és nagy sikerekkel működő talentumos lelkésznek ez a kis munkája folytatása annak az üdvös vállalkozásnak, melyet ez évben *Husvét* című könyvecskéjével megkezdett. Irány, cél ugyanaz. Kedves dolog így dicsérni az Urat és a talentumokkal így gazdálkodni! Csak előre tovább a szépen megkezdett úton! A könyvecske tartalma: Pünköst, Pünkösti képek (vers), Részletek a tiszaroffi ev. ref. egyh. község történetéből, Egy kis tányér (rendkívül vonzó, tanulságos.) Az egyházlátogatás gyülekezetünkben, Zárszó.

Unitárius sajtó. Az utóbbi időben mind szélesebb körű munkásságot fejtenek ki az erdélyi unitáriusok a sajtóban. Nagyban elősegíti törekvéseiket a Dávid Ferenc-egylet. Tudományos (Keresztény Magvető) és népszerű (Unitárius Közlöny) folyóirataikon kívül lapot adnak ki az ifjúság számára is (Fiatalság Barátja) s ezek mellett egymásután jelennek meg a hitük igazságait tartalmazó tudományos művek. Még a Magy. Prot. Irodalmi Társaság csak tervezget, tanakodik s évről-évre kénytelen halasztgatni pl. a Kálvin remek Intitutiói fordításának a kiadását, azalatt az unitárius egyház képviselő tanácsa lefordíttatja és kiadja a magyar unitáriusok legelterjedtebb symbolikus könyvét, *Szentábrahám L. Mihály* püspöknek igazán nagyterjedelmű hittanát. Amennyiben pedig e műben — mint *Ferencz József* püspök írja — a biblia ihletéséről, Krisztus születéséről, istenségéről, imádásáról, csodatételeiről, angyalokról, ördögökről s más ezekhez hasonló hitbeli kérdésekről fentartott, hittani tételek részben már túlélték magukat s nem tekinthetők az unitáriusok hittudományi mai rendszerével azonosoknak, — hát a Dávid Ferenc-egylet gondoskodott arról is, hogy egy külön könyvben az unitáriusok mai hittudományi rendszere is ismertette legyen legkitünőbb férfiainak tollából. Így jött létre, *Boros György* szerkesztésében a „*Tizenkét cikk az unitarismusról*“ c. füzet. Tíz író nevéhez fűződik a 12 cikk és a tíz író öt decenniumot representál. Mi a célja a cikkeknek? „Hogy mind az unitárius, mind a nem unitárius közönség némi tájékozást szerezzen belőlük az unitarismusról.“ Mivel foglalkozik a XI. cikk? Lássuk sorban:

1. Az unitárius vallás törvényesítése. Ferencz Józseftől.

2. Az Isten eszméje unitárius felfogás szerint. Boros Györgytől.

3. A mi Jézusunk. Boros Györgytől.
4. Jézus evangéliuma. Csegezi Lászlótól.
5. Egyházunk mozgató erői. Kelemen Alberttől.
6. Az unitárius egyház viszonya a többi prot. felekezethez. Kanyaró Ferencről.
7. Az unitarizmus theologiai irányzata. Boros Györgytől.
8. Az unitárius vallás tanításának hatása a jellemre. dr. Bedő Alberttől.
9. Az unitarizmus a nevelés és közoktatás szolgálatában. Köváry Lászlótól.
10. Az unitarizmus hatása Magyarországon. Ürmösi Kálmántól.
11. Az unitarizmus hazánkban és a külföldön. Gálffy Lőrincről.
12. Esményünk. Simó Janostól.

Írói különbözök lévén, az egész füze egyvelges hatást tesz az olvasóra s hittani kérdésekben széles latitude-öt látunk benne az írók egyéni felfogása szerint. Az unitáriusokról igazán el lehet mondani, hogy *quot capita, tot fides*. Ezt a zavarral teljes állapotot a hit dolgában, az individualizmusnak érvényre emelkedését egész őszintén fel is tárja Gálffy Lőrincz cikke. Az összes cikkek különben — az egy Kanyaróét kivéve — higgadtan, teljes tárgyilagossággal vannak írva. Kanyaróról tudja, hogy ő szenvedély nélkül rólunk, kálvinstákról írni nem tud. A szenvedély égő tüzet látjuk lobogni most is cikkében először Kálvin, azután Méliusz, majd Debrecen, végül az egész kálvinistaság ellen. Cikke végén oda lyukad ki, hogy az emberiség haladásának zászlóvivője az unitarizmus, nyomában vannak a protestánsok, sőt a legtöbben már az unitáriusokkal tartanak, mert a felvilágosult ref. ember ma a két egyház között különbséget se igen tud találni.

Ez talán mégis egy kis képzelődés!

Szabad hajduk. Irta ifjabb Möríc Pál. Szeged, 1900. 8° 119. l. Tartalmaz 17 elbeszélést. Ifj. Möríc Pál ügyes író, határozott írói talentum, de művein még több szépséghibák vannak. Tetszik nekünk lángoló hazaszeretete, ősei (ő is hajdu) iránt való rajongása és erős kálvinistasága. A múltat kutatja érző szívvel s eleveníti meg élénk színekkel. Előadása vonzó, kedves. Nagyobb conceptiói nincsenek, de kisebb rajzaiban ügyesen mozog. Van a kort és embereket egyaránt jellemezni tudó tehetsége. Bővebb tanulmányozásra és eleven képzelőerejének mérséklésére azonban még nagy szüksége van. Nyelvi szempontból sok érdekes tájszót találunk elbeszéléseiben mint: abajdos, zehernyáskodni, kórinálni, kikoszpitolni, cserpákolás stb. Hiba, hogy Kálmánsehi Sánta Mártonnak az ungorkodó jezsuiták ellen hitvitázó iratokat tulajdonít; hogy a híres erdélyi fejedelem-aszszonyt soha nem hallott kedveskedő deminutivummal Lorántffy Zsuzsónak nevezi. Ir ilyen szétvont alakokat: porozó, hároman, sőt még ilyen század eleji, ultraneologos szóragozás is fordul elő nála: cifra ruhákban páváskodás. Ezek azonban apróbb tévedések. Művét szívesen ajánljuk.

Magyar írók élete és munkái. Szinyei Józsefnek ebből a nagy munkájából megjelent ujabban *Lasko Legezo* nevekkel a VII. kötet 6. füzeté, melyből kiemeljük a minket közelebből érdeklő következő neveket: Lassel Ferenc brassói ág. ev. főgymn. igazgató; László János n. bajomi ev. ref. lelkész; László József kir.

tan., ercsi ev. ref. esperes-lelkész; Latony Ádám két ilynevű ág. ev. lelkész; Lancsek Jónás vadosfai ág. ev. esperes-lelkész; Lancsek Márton szakolcai ág. ev. lelkész; Laukó Károly kecskeméti ág. ev. lelkész; Laurentzy János szkálnoki ág. ev. lelkész; Lauro Sámuel abelovai ág. ev. lelkész. Lauterweld Mátyás eperjesi ág. ev. lelkész; Lázár György erdélyi ev. ref. püspök; Lázár István n. enyedi ev. ref. főgymn. tanár; Lázár Ágoston löcsei ág. ev. lelkész; Lázi Péter kecskeméti ev. ref. lelkész; Lazicki János illavai ág. ev. lelkész; Label János budaki ág. ev. lelkész; Lebracht Mihály kis-csüri ág. ev. lelkész; Leffler Sámuel nyiregyházi ág. ev. főgymn. tanár. A nagy műből eddig összesen 61 füzet látott napvilágot 12954 életrajzzal. Bővebb méltatására füzetről-füzetre mindig ösmertetvén, nincsen szükség.

Élmények és tanulmányok Svájcban. Irta: Veress István ev. ref. lelkész. Debrecen, Csáthy Ferenc bizománya, 1900. Ára 2 korona 50 fillér. Mikor 1882-ben külföldre s tanulmányaink öregbitése végett éppen Svájcba készültünk, akkor mondotta nekünk Dobos, a híres ceglédi pap a következő szavakat: „menj fiam, menj; hiszen még a mesterlegénynek is hasznára vált, ha ifjúságából néhány évet vándorlással töltött el s ezt csak azok nem tudják megérteni, kiknek látóköre a rozs fejénél magasabbra s a tökin-dán túl távolabbra nem terjed . . . tanulj a németek közt tudományt, de ne mindig a németektől!” A szellemességéről híres Dobosnak e szavai jutottak eszünkbe önkéntelenül, mikor fenti címet viselő munkát átolvas-tuk s magunkat a kedves emlékü Helvétia-ba vissza-álmodva Veress István ott eltöltött időjének a haszna felett gondolkozni kezdtünk. Ime egy ifjú, ki tanult németek közt sok mindent, de nem mindig a néme-tek-től! Vagyis Veress István azok közé az akadémi-kusok közé tartozik, ki, a mint művéből látszik, nem elégedett meg az egyetem küszöbének sablon-szerű taposásával, hanem belevetette magát az életbe s éles judíciummal, mély belátással s szerencsés iz-léssel figyelte meg annak minden mozzanatát, s azok felett, a miket látott és tapasztalt, nemcsak konventio-nális dicsőhymuszokat zeng, hanem helyt helyt bírálatot is mond olyan formában tartalommal, melyhez a magunk részéről mi is jó lélekkel hozzájárulunk s annak igazsá-gáról vele együtt szívesen tanúbizonyságot teszünk. A ki tehát ma is kétségben van a felől, hogy mi haszna lehet a külföldi akadémiazásnak, vegye meg s olvassa át figyelmesen a Veress István könyvét. Hisszük — sokat okúl belőle. De vegyék meg és olvassák át azok is, kik tudnak lelkesülni a szabadságért, protestantis-musért s ennek intézményeiért, vagy a szép útleírá-sokért. E könyv mindezeknek kellemes órákat szerzend. Mi legalább, míg e művet átlapozgattuk, képzeletünkben újra átaléltük a múltat s erőt merítettünk annak ked-ves emlékeiből. Különb. 186 lapon 19 fejezetben szól élményeiről. Ismerteti Bást, a Bodentó környékét a básteli egyetemet, az ottani alumnéumot, a Rajna schaffhauseni vizesését, Zürichet. Szól Svájc politikai és társadalmi helyzetéről, a svájci református egyházzal, ennek szervezetéről, az egyházi egyesületekről és inté-zetekről, majd Bernről a csodaszép svájci tavakról stb. stb. Melegen ajánljuk tisztelt olvasóink becses figyel-mébe.

KÜLFÖLD.

Konfirmáció az utrecht-i ev. ref. egyházban.

Valóban szép és lélekemelő ünnepélynek voltam szemtanúja múlt hó 2-án az utrecht-i egyik ref. templomban. Mintegy 800 fiatal embert és leányt ruháztak fel ünnepélyesen azon jogokkal, melyek képessé tevék őket a gyülekezeti tagok kötelességében és jogaiban való részvételre és arra, hogy azután az úrasztalához járulhassanak.

Polgáraivá lettek tehát az anyaszentegyháznak; ahoz csatlakozni, annak tanítása szerint élni szent kötelességöknek ismerék el. Ugyanannyi jognak mint kötelességnek lettek osztályosaivá.

De mi is tulajdonképpen a konfirmáció? Ref. egyházunk e szót teljes értelmében (megerősítés) nem ismerheti el. E szót némelyek kerülik is. 1672-ben használja először Undereyk Brémában, s nem reformatori eredetű. A konfirmáció eredetileg r. kath. „kovász” mely erősséget kölcsönöz a J. Krisztus egyházáért harcoló keresztyének. Külömben mint tudjuk náluk a bérmálás felel meg ennek.

A luth. egyház felfogása is a konfirmáció — megerősítés — szót látszik támogatni Jölehet szerintök ez nem sákramentom, tartják azt mégis oly jelenetnek az ember életében, a mely a megkeresztelt egyén lelkébe kifejlődött hitet megpecsételi, megáldja, megerősíti. Tehát a konfirmáció szót a szó teljes értelmében használják.

Egészen más tartalommal bír a ref. egyházunkban szintén használt konfirmáció szó. A fentebbi értelmében nem is tartathatnánk meg, hanem a használat már annyira honossá tette nálunk is, hogy minden nagyobb zavar és nehézség nélkül használhatjuk, — tanításunknak teljesen megfelelő. helyes szó mellett: *admissio*. vagyis az úrasztalához való járulhatóság joga a felnőttekre nézve.

A keresztség már magában véve is tökéletesen kielégítő sákramentom az Isten kegyelmi szövetségébe való felvételre. Az ember a keresztségben nem köt semmi olyan szövetséget Istennel, melyet ő csak azután később a konfirmációban erősítene meg. Nem, Isten ingyen való kegyelméből részesülünk mindnyájan az ő kegyelmi szövetségének zálogában. Isten felvesz minket önként az ő szövetségébe. Szövetségi kötelességről itt nincsen szó, e szövetségnek pedig a konfirmációban leendő megerősítéséről egyáltalában nem szólhatunk. Épen azért is nem használhatjuk e szót teljes értelmében, hanem hangsúlyoznunk kell ezzel szemben az *admissio*-t, vagyis mikor az úrasztalához először járulni akarók, óhajtók, a *gyülekezet előtt hitőkről, vallástételokről tesznek bizonyosságot s ezen az alapon a gyülekezeti tagok kötelességeiben és jogaiban való részvételre magokat elkötelezik.*

De nem célozom itt e tételt hosszasan fejtegetni, röviden csak annyit mondok még, hogy az utrecht-i (bátran mondhatjuk hollandi) ref. egyház is e felfogás mellett állván, mint mindenben úgy itt is szigorúan teljesíti az egyház tanítását. Végrehajtásában szigorú puritanizmussal jár el. Annak legkisebb alkatrészét nem hagyja figyelmen kívül, egy jöttát sem vett el abból, főleg idegenkedik attól, hogy az elméletre nézve álljon fent csupán, míg a gyakorlatra nézve pedig meghalt legyen. *Önként, hivatalosan* tenni hitvallást a hitről; hitvallást tenni arról, hogy az általok igaznak ismert ev.-i keresztyén egyház hitéhez csatlakoznak s üdvöket az

egyház tanítása szerint egyedül J. Kr.-ban keresik és találják.

Nézzük, hogy érvényesül a gyakorlatban e tétel a hollandi ref. egyházak kebelében. — 14 éves korától kezdve minden fiú és leány, ki később az úrasztalához járulni óhajt, — a mi fogalmaink szerint „ismétlő” iskolába járni köteles, még pedig legalább is 3—4 éven át. Abban az esztendőben, mikor valaki az úrasztalához akar élni — köteles még ismét 6—8 hónapon át a lelkész által tartott órákon részt venni, tanulni. E hosszú oktatás után, — körülbelül 18—21 évig (theológusok 1-ső és 2-od évesek az ünnepélyen szintén konfirmáltak) következik a meglehetősen nehéz és szigorú vizsga. Mindazok, kik e vizsgát sikeresen kiállották, vétetnek föl *ünnepélyesen és hivatalosan* a közönség előtt egyház tagjaiul, s nyernek engedelmet az úrasztalához való járuláshoz. S ez az ünnepély fölséges, a maga egyszerűségében lélekemelő és oly benyomást gyakorol a fiatal kedélyre, hogy azt feledni soha nem tudja. Mennyivel más ez, mint a miénk!

Rendes istentisztelettel kezdődött vasárnap d. e. óráiban az ünnepély Utrecht város egyik legjobban tisztelt és szeretett papja tartott kitünő egyházi beszédet. (Alapige: Lukács 23. r. 34. v. vala) E beszéd főleg a textus is, legkevésbé sem volt összefüggésben az ünnepély főrészével. Beszédjében megragadó képen rajzoló a bűnös világ ama tettét: hogy ő mint Isten népe, hogy feszíti meg az Isten fiát. Bevezetésben az imádságról beszélt, gyönyörűen alkalmazta Jézus mondatát a keresztfán, mint egy refrainszerűleg tért ahoz mindig vissza! A prédikációban tehát végtelen kevés vonatkozás vala az ünnepélyre, hanem a prédikáció után következő imádság és rövid beszéd teljesen arra vonatkozott. Imádságában megáldotta a konfirmandusokat; beszédjében pedig elmondotta azt, hogy a hollandi ref. egyháznak ősi szokását teljesítjük. *Jogokat és kötelességeket* nyertek ezuttal. Mi lesz a kötelességek és jogotok, már tudjátok. 3—4 esztendőn által oktattattatok mindenre; mit tölem utolsó 8 hónapon hallottatok legyen elég, különben nem is tudnék többet mondani. Akartok-e tehát most *nyilvánosan* azokra fogadást tenni, azok szerint élni? Mindnyájan hangos „*igennel*” feleltek. Ezután elénekelték egyik legszebb énekünket „*Oh seregeknek Istene*” stb. Az első verset a közönséggel, a 2-ik verset pedig a konfirmandusok egyedül.

Megható jelenet következett ezután, a mely szorosán nem tartozott ugyan az ünnepélyhez. Egy kath. és egy zsidó leány vétetett fel az egyház tagjai közé. Az előbbi — természetesen — keresztelés nélkül, az utóbbi teljesen a ref. egyházak tanítása értelmében végrehajtott keresztelés által. Ezek szintén konfirmandusok valának. A tanításban a többiekkel együtt részt vettek!

Végre áldás és egy rövid beszéd következett. Máztól kezdve egyházunk tagjai vagytok — mondá Bronsfeld lelkész, — husvétkor pedig járulhattok az úrasztalához.

Miért mondtam én fentebb, hogy a hollandi ref. egyház a konfirmációról tanított felfogásunk értelmében jár el *szigorúan és teljesen*?! Azt hiszem a fentebbiekből mindenki észre fogja venni. Célunk erős protestáns s főleg ref. polgárokat nevelni az anyaszentegyháznak, kik nem csak anyagi erejökkel, hanem szellemi képességekkel is képesek legyenek harcolni minden időben. Célunk olyan polgárokat nevelni az anyaszentegyháznak, kik nem ellenségeink, hanem támaszaink legye-

nek! Óh ki tagadja, hogy erre a 12 éves gyermek teljesen képtelen! Arról a nagy feladatról, mely ezentúl vállaira fog nehezéni, — mint az egyháznak egyik önálló tagjára — fogalmat sem képes alkotni! Nemde helyesebb a felnőtt korra hagyni, a tanításnak, az oktatásnak nem-e több eredménye lesz? Én azt hiszem, hogy ha nálunk is hasonló körülmények között hajtának végre a konfirmáció, ha nálunk is 3—4 esztendőn keresztül fokoznók a nevelést, a gyermeki ismeretek gyarapítását: egyházunk tanításait alaposan megtanulná minden ref. ember. nem kellene félni a katholicizmus bujtogatásaitól, nem bárminő irányból jövő veszélytől, hiteink tudnák azt, miért prot.-ok, s főleg miért ev. ref.-ok, a miről ma bizony fogalommal sem bír édes-kevé! Gyermeki ész, a mely könnyebb dolgokat sem képes felfogni, sohasem képes vallásos komoly dolgokat megérteni, itt tanításunk megszűnik, később sohasem leszünk képesek azt pótolni. Ne csodálkozzunk tehát a prot. ember egyháza iránti hidegsége felett. Nem tudja az szegény mit kell hinni, hogyan kell hinni sok esetben.

A mi pedig az ünnepélyeknek hivatalos templomi részét illeti, ugyan ki fogja tagadni, hogy ez szebb, fenégesebb, jobb! *A gyülekezet előtt ünnepélyesen és nyilvánosan* hitvallást tenni! Ilyen értelemben tanítanak a konfirmációról és hol vagyunk e tekintetben!? Még talán némely helyen szokásban van a közönség előtt való vizsgatétel, óh de mennyi egyházközségünk van, hol a lelkész urvaosraosztás előtt való nap felülvizsgálja, úgy a hogy a tanító munkáját és három heti gyenge oktatás után ama jogokkal ruházza fel a 12 esztendő gyermekeket, melyeknek részesévé itt felnöttek (18—21 esztendő korukban) 3—4 esztendei tanítás után lesznek!

Igen ajánlatos volna e tekintetben némi változtatást behozni.

Utrecht,

Birtha József,

NEKROLOG.

SZONDY IMRE.

(1825—1900).

Egyik verőfényes tavaszi napon, május 29-én, a kis-peregi népes gyülekezet kíséré ki szeretett lelkipásztorát a halottak birodalmába. A piros Pünköst vidám napjai helyett gyász fog most már borulni egy szerető családra és egy derék gyülekezetre. Abban a szomorú menetben nekem is részt kellett volna vennem! Hiszen engemet ért volna a komoly feladat, hogy Szondy Imrét, egyházmegyénk lelkészi karának nesztorát, elprédikáljam. Részben sajnos is, hogy e fájdalmas kötelességnek meg nem felelhettem. Szívem, kollegiális nemesebb érzésem oda hívott ugyan engemet a messze távolba, de saját gyülekezetem iránti hivatalos *kötelességem* maradást parancsolt. Két temetésem volt e napon.

A ragaszkodást, melyet a mi jó bátyánk iránt életében éreztem, halála után is szeretném a kegyeletos visszaemlékezésben kimutatni. Azt a vonalmat pedig, a melyet ő irántam érzett, úgy sem fizethetném most már *méltóbban* az ő emlékének vissza, minthogy megkísérlem halvány vonásokban ecsetelni az ő munkás és hasznos életét, melynek különben is egy

része, legalább töredékeiben, közel egy negyed század óta, némileg saját szemeim előtt folyt le.

Szondy Imre élete, egy minden főbb közlekedési vonaltól elzárt, de népes és vagyonos alföldi községben tünt el. Már ez maga némi magyarázatát adhatja annak, hogy ő egész hosszú életén, *több* mint félszázados lelkészi pályáján keresztül, inkább és majdnem kizárólag *csak* saját gyülekezete felvirágoztatásának és családjának élt. De itt aztán csakugyan a *kötelesség embere* volt, vir bonus a szónak igazi római értelmében. Afféle patriárchalis természetű ember, a ki a külső formákra nem sokat adott és a ki az ujabbkori egyházi viszonyokhoz nem sokat alkalmazkodott. A hivatalos formaságokat nem igen sokra becsülte, a száraz, rideg §§-okat semmire sem tartotta. Mindenben inkább a tettnek, mint a formának embere volt. Mindig meggyőződéssel vallotta, hogy a magyar református egyház életének ápolása és fejlesztése nem a hivatalos felsőbb hatóságok, hanem magának a *papi statusnak kezébe van letéve*, hogy ezek a hivatalos testületek a külső formákhoz való merev ragaszkodással inkább megbénítják, mint előmozdítják az üdvösebb és fokozottabb fejlődést.* Mint férfiú elveiben szilárd, sokszor vasakaratú. Olyan mint az üveg, török, de nem hajlik. De otthon, mint családapa, gyöngéd, majdnem nőies érzésű. Ha míg egyrészt saját egyházának minél virágzóbbá tétele képezte legnemesebb ambícióját, úgy másrészt saját gyermekeinek nevelése és azoknak pályájokon való előmenetele volt az, a mi adta meg igazán szívének igazi apai örömét és boldogságát. Mind a három jóképzettségű fiát papnak szánta. De az első: *Béla* sok keserű csalódás után odahagyta Áron útját s aradi állami anyakönyvvezető lön. És épen ez fájt az apa szívének legjobban. Ha erre gondolt, majdnem búskomor lett s hitvány lelkészválasztási rendszerünk ellen kiöntötte lelkének minden keserűségét. Ezt az igazán tehetséges, kiváló morális életű s magasabb theologiai képzettséggel bíró ifjút az undok korteskedési heccek *végkép* leszorították a lelkészi pályáról. S ugyan melyik nemesebb érzésű s ideálisabb gondolkozású egyén lelke ne undorodnék meg attól az áldatlan hajszától és vásári komédiától, a melyet ma már a választásoknál *csak kivételesen* nem üznek?! Szondy Béla pedig mindig ideális gondolkozású ifjú volt!

Másik fia: *Géza* a szent-leányfalvai ref. gyülekezetnek lelkipásztora. Agilis és munkabíró férfiú, ki sokat küzd egy szegény telepes községben az ottani áldatlan állapotokkal.

Harmadik fia: *György* az aradi állami jószágigazgatóságnál ügyészi állást foglal el, szerencséjére némely telepes református községnek.

Csak egy leánya el, ki előbb lelkészné, majd megyei hivatalnokné lett.

Ime! ilyen családban élte le hosszú életét Szondy Imre az ő hű nejevel *Szikszay Vilmával*, néhai hírneves h.-m.-vásárhelyi tanár Szikszay Bénéiamin leányával, a kivel 1850-ben kelt egybe, ki félszázadon át férjének mindenben hűséges és odaadó segítőtársa lön.

A mi a megboldogult lelkész életrajzi adatait illeti, született 1825. február 12-én Kis Peregen Szondy Lajos

* Hogy nálunk nem a *lényeg*, hanem a *forma* uralkodó, erre nézve én is szolgálhatok egy jellemző példával. Egy súlyos erkölcsi vétséggel vádolt lelkészt egyik egyházmegyénk bírósága felfüggesztett az adminisztratív teendőktől, de meghagyta az *igehirdetést* nála. Ebből azt kell logikailag következtetnünk, hogy a *főszólyt* nem az *igen fontos* igehirdetésre, hanem a *nagy*on is mellékes egyházkormányzatra helyezik némelyek.

lelkész és Pap Sára szüleitől. Az elemi iskolákat és gimnásiumi alsóbb osztályokat Kis-Peregen magán úton elvégezvén, a felsőbb osztályok hallgatására H.-M.-Vásárhelyen iratkozott be, a hol későbbi életpályájára igen nagy befolyással volt a nagytudományú Szikszay Bénéiamin. A jogot és teológiát Debreczenben végezte és pedig mindig kitünő eredménnyel, a hol tanárainak, főként pedig későbbi püspökének Révész Bálintnak kedvenc tanítványa lett.

Az 1849-ik évben édesapja mellé jött ki, segédlelkésznek Peregre, kinek csakhamar bekövetkezett halála után, kivételes engedéllyel letevén a papi vizsgát, helyére egyhangúlag lelkészül megválasztott.

Mint lelkész Peregen 51 éven át működött s az ő odaadó buzgósága alakította meg a mezőhegyesi és német-peregi leány- és a pécskai főkegyházakat. Miután jól tudta azt, hogy elvész a nép, a mely tudomány nélkül való, egyházában a tanügy fejlesztésére nagy gondot fordított s harmadik tanítói állást szervezett. Egyházának szél- és szárazalmot készített, mely sok időközön át lehetővé tette azt, hogy az egyháznak majdnem minden jövedelme ebből fedezve lett. Páratlan befolyással bírt a népnek nemcsak vallásos életére, melyet mint a kálvinizmusnak erős és rendületlen híve, minden tévtanok követésétől híven meg tudott őrizni, hanem befolyásolta ő népének még *társadalmi magaviseletét is*. Hogy a kis-peregi nép sajátos ösmagyar ruháját megőrizte s a vidék népeinek szokásaitól egészen eltérőleg haj és szakáll viseletét mindaddig megtartotta, ez tisztán az ő befolyása alatt történt. Politikai nézete mindig önálló és független, melytől nem tágit egy hajszálnyt sem s e tekintetben egész gyűlekezete híven követi mindig vezérpapját. A megye gyűlésein határozott fellépésével és magvas szónoklataival sokaknak becsülését kiérdemelte s a vármegye vezérférfiaival szívélyes viszonyban élt.

Irodalmilag is működött annyiban, hogy több politikai lapba magvas cikkeket írt és megírta saját egyházának viszontagságos életét.

Halála 1900. május 27-én következett be, egy erős lefolyású influenza 10 nap alatt romba döntötte hatalmas testszervezetét.

Temetésén a hívek impozáns módon nyilvánították elhunyt lelkészük iránti kegyeletüket. Az egész templom belsejét fekete gyászlepellel vonták be, a nők tulajdon selyemkendőivel. Az egyszerű falusi házakon a gyász jeléül fekete zászlók lengettek. A gyászszertartást a templomban battonyai lelkész *Böszörményi Béla*, a sirnál pedig radna-lippai missiói lelkész *Fogarassy Bálint* végezte. A szilárd jellemű és törhetlen akaratú férfi szép jellemzése méltán esalt könnyeket azoknak szeméből, a kik félszázadon át hallgatták a szeretett lelkész ajkairól az örökélet boldogító ígét.

A melegsívű családapának, a buzgó lelkipásztor-nak, a nemes gondolkodású és munkás férfiúnak emlékezete legyen közöttünk áldott!

Dr. Márk Ferenc.

A D A T O K

a tiszántuli ev. ref. egyházkerület kebelében levő egyházak történetéhez.

75. A nagykarolyi ev. ref. egyház története.

II-ik SZAKASZ.

(Folytatás.)

Az 1868-dik évben elhalt néhai Körösy Danes Lajos végrendeletileg oly célból hagyományozott 200

frtot, hogy azon egy az urasztalához szükséges selyem bársony takaró készítették s ennek elkészítésével engem — mint testvérének gyermekét s idő szerinti lelkészt — bizott meg.

Én a sötétveres selyem bársony takarót el is készítettem. A Bécsből megrendelt aranyszálakból kivarrt összes betük értéke, mely a kegyes hagyományozó nevét jelzi, következő felirattal: *„Körösy Danes Lajos hagyománya 1869“* Nagy-Váradon készült s maga a pompás harmincz aranybetű kivarrása 30 frtba került. A négy nagy és 2 kisebb arany betű elkészítése 15 frt. A teríték körüli arany rojt és maga a bársony teríték az arany szálakkal együtt 175 frt volt. Összes értéke a terítőnek 220 frt. A 20 frt többletet én magam fizettem ki.

Az 1868-ik évben elhatározott, hogy oly kegyes adományok, melyek 1 frtot meghaladnak az e célra készített *„arany könyvbe“* * buzditásul az utókornak feljegyeztessenek.

Meg is volt mindjárt ez évben a hatása ez intézkedésnek, mert a régi fiiskola épület — mely az 1834-ik évi földrengés által nagyon megrongáltatott — teljesen lakhatatlanná válván: elhatározott egy a kor igényeinek megfelelő új iskola felépítése.

Ez iskolaépítésnek alapjául szolgált ugyankörülbelül 1000 frtnyi összeg, mely az 1849-dik évben 800 frton eladott egyházi szőlő árából s ennek kamataiból maradt fenn,** de ez összeg a tervbe vett nagyobbmértvű épület felépítésére nagyon csekélynek találtatván, kénytelen volt az előjáróság ismét a hívek kimeríthetlen áldozatkészségéhez folyamodni s az áldozatkészség mindjárt az első évben 960 frtot eredményezett. A második évben már 1112 frtra emelkedett, elannyira, hogy az iskolaépület felállítása a hívek nagyobb megterhelhetése nélkül, két tanteremmel, két tanító-lak helyiséggel s a presbyterialis teremmel, a régi iskolai épületből kikerült anyagot nem számítva, 6345 frt költséggel az 1871-dik évben teljesen elkészített.

Ez iskola felépítése körül, néhai Balogh Ferencz főgondnok volt az első, a ki a legnagyobb körültekintést és fáradságot fejtett ki s ki anyagilag is szép áldozattal járult e nemes cél kiviteléhez, ajánlván e célra készpénzben 100 frtot, csináltatott saját költségén egy zöldre festett értékés díszes kaput s a tanácsteremben egy tanácskozó hosszú asztalt.

A templomban lévő első orgona, mely az 1833-ik évben Balázsházi Nagy András egyházttag által hagyományozott 800 frt alaptőkéből épített fel, romladozásnak indulván, elhatározta a helybeli m. timár testület, — mennyiben az első orgona költségéhez is tetemes összeggel járult, — saját költségén egy korszerű díszes templomi orgona készítését.

Az 1871-dik márc. hava 3-án szerződésre lépett debreceni orgona-művész Kisszel István vállalkozóval egy tíz változatu orgona s egy fiszhármonika készítésére.

A szerződésben kikötött, hogy az orgona 366 cin és 213 fasipot, összesen 579 hangzó sipot tartalmazand.

* Meg kell jegyezmem, hogy az első „arany könyv“ a tiszántuli egyházkerületbe először én általam hozatott be. Az első arany könyvet az 1862-dik évben készítette a n.-károlyi ref. egyház részére, Körösy Danes Lajos és neje Asztal Sára, ára 22 frt.

** Megjegyzendő, hogy e szőlő árából az előző husz év alatt befolyt kamat, az 1862-dik évben felépített lelkészlak kijelölésére használtatott fel,

A cin sipokra kikötött, hogy azok finom angol cinből, csupán 15% ólommal lesznek vegyítve, az elől álló sipok pedig tisztán fényesre lesznek pallérozva.

Az egész orgona ára a corpussal együtt 1250 frtban lett megállapítva, mely az 1872-ik év febr. 3-ára elkészített s időszerinti lelkész Asztalos György által mindgyárt a következő vasárnapi istentisztelet alkalmával, nagy lelki öröm s ünnepélyességgel fel is avatott.

Ez újból készült orgona alaptökéjéhez Szilvási Mihály 200, Jurbucz Sándor tímár mesterek egyenként 200 frttal járultak.

1889. Sipos Zsigmond hagyományozott az egyház közszükségeire 200, Kiss László 40 frtot.

Az 1889-dik évben Ujfalussy Báro Uray Leona és Serly Móríc Izka közösen ajándékoztak az Ur asztalához egy nagyobb szerű ezüst kehelyt, következő felirással:

„Szeressétek az igazságot és békességet“ Zak. 8—19. Ujfalussy B. Uray Leona 1889.

Másik oldalán a kehelynek:

„Mutasd meg a te hitedet a te cselekedeteidből“ Jakab, 2—18. Serly Móríc Izka. Jan. 4.

1890. évben Schik Ferenczné szül. Nádasy Zsuzsanna ajándékozott egy nagy ezüst tálat következő felirással:

„Boldogok a kiknek szívök tiszta, mert ők az Istent meglátják.“

1893. Jellinek Róza, róm. kath. vallásu úrnő hagyományozott az egyház részére 100 frtot. A jelen 1899-ik évben Kulin Vilma és Gönyei Istvánné, Zanathy Luiz r. kath. úrnő adományoztak egy-egy pompásan kivart kathedra-teritöt.

Alapok és Alapítványok.

1. Az 1865-dik év aug. 10-én kelt alapító levele értelmében, a debreceni főiskola egykori növendéke, a nagyhirű Beöthy Ödön fia, Beöthy Ákos nevelője, néhai Tóth Lajos halála esetére oly kikötés mellett tett 1000 frt tőke alapítványt, hogy ez a nagykárolyi ev. ref. egyház közjövendelmétől külön kezeltetvén, annak kamatja egy, a debreceni főiskolában tanuló jogi, vagy theologiai pályán haladó nagykárolyi születésű jeles ifju évenkénti felsegélésére fordíttassék, világosan ki lévén a hagyomány levélben kötve, hogy e stipendiumra az egyház lesz jogosítva kijelölni az érdemes tanulót s ugyszintén az is, hogy ha Asztalos György lelkésznek, vagy maradékainak ily tanuló gyermekei lennének, e stipendium, bárhol és bármikor, első sorban ezeknek adassék ki.

2. Nagy-Károly városa az 1889. évben tett egy 29 frtos alapítványt, hogy e 29 frt összeg minden évben a szegény ref. tanulók felsegélésére fordíttassék.

3. A nagykárolyi takarékpénztár a helybeli leányiskola kibővítésére az 1894. évben 163 frt 64 kr. kegyes alapítványt tett.

4. 1892. febr. 7. Eltöröltetvén a káplán-tanító részére, a temetésre járó tanulók után fizetett 30 kr. illeték: az ebből befolyó évi összeg, egy felállítandó iskolai könyvtár alapjára fordíttatott, mely két év alatt 87 frt 30 kr-ra emelkedett.

5. Van az egyháznak még két alapja, egyik a temető fentartására létesített alap, mely az osztályozott sírhelyek után fizettetik, mely jelenleg 448 frtot tesz ki, másik a harangokért fizetendő néhány krajcár adóból folyik be, mely jelenleg 199 frt összeget tesz ki s mely

a templomreparáció alapjául szolgál; ugyszintén a templomi énekhar kasszája, mely 80 frt összeget tesz ki.

6. Négy évvel ezelőtt indítványba tétetett egy oly alap létesítése, mely idővel felszaporodván, lehetővé tegye a szegényebb hitsorsosokra nézve az egyházi adófizetés megkönnyítését, esetleg annak teljes beszüntetését.

Ez alap, részint közadakozás, részint báli mulatságok bevételeiből már ez évben 2050 frtra emelkedett és reményleni lehet, hogy néhány év múlva áldásos működését már meg is kezdheti.

Mindezen alapok és alapítványok, melyek a néhai Turbucz Sándor 200, Sipos Zsigmond szinte 200 frt hagyományokkal összesen 4606 frt és 30 kr-ra rugnak, gyümölcsötvetés végett az egyház kasszájától külön, takarékpénztárilag kezeltetnek.

S bár legközelebb a temető vasráccsal ellátott kökerítésére az egyház 1200 frtot, a templom és torony reparálására 1300 frtot fordított és a tanítók fizetését egyenként 600 frtra felemelte: jelenben az egyháznak egy fillér adóssága sincs.

S ha a multak történetéből következtetést lehet vonni a jövőökre, bizton reményelhető, hogy az áldozatkészség és lelkesedés szent lángja, mely a debreceni bölcsészeti fakultás létesítése alapjához a mult évben is az egyház 500 koronájával járult, a hívök kebléből jövőre sem fog kialudni soha.

Ez egyház középületei, harangok, temető,

A reformátusok régi kötemploma, mely alatti sírbölt — mint fentebb említve volt — a Károlyi család temetkezési helyéül szolgált, a mostani róm. kath. gymnasium tornahelyisége táján állt. Vele átellenben állt a lelkészlak a szegleten, a hol jelenleg a polgári leányiskola áll.

E parókháalis telek a rajta lévő épülettel együtt az 1723-dik évben, mikor Gr. Károlyi Sándor által a templom elfoglaltatott: elfoglaltatott e parókháalis telek és épület is.

A maig is fennálló lelkészlak egyrésze még azon időből való, mikor az egyház jelen helyére telepítettett át. A másik vagyis az utca felőli rész alásülyedéséből felleb emeltetvén, egy szép tágas szobával az 1862-dik évben kibővítettett.

Mind a lelkészi lak, mind a melléképületek cserépfedel alatt a legjobb karban állanak.

A két református iskolatelek is a fentebbi időben a grófi család által a templommal együtt elfoglaltatván; bár gr. Károlyi Sándor kötelezte magát egy új templom és iskola-ház építésére, de, miután ez ígérétét több ízben megújított kérelmére az egyháznak be nem váltotta, felállította az egyház mindkét iskolát a gróf által kijelölt helyen.

E fiiskola az 1834-dik év okt. 15-diki borzasztó földrengés által nagyon megrongáltatván, a leányiskola pedig az 1836-dik év jun. 28-diki iszonyu tűzvész áldozatja lévén; folyamodott az egyház néhai gróf Károlyi György nemes szívéhez segedelemért, ki is mint fentebb érintve volt, a leány-iskolát a következő évben egészen újból a maga költségén felépítette; a fiiskola pedig az 1878. évben egészen széthányattatván, romjain a mostani öt szobával, tágas tanács-terem és két tanteremmel ellátott díszes iskolaház építettett. E fiiskola szomszédságában lévő telket iskolai tanterem kibővítése végett az 1898. évben megvásárolta az egyház 2200 frtért.

Van ezenkívül az egyház birtokában egy két szobával ellátott cserépfedelü harangozó számára készült épületje is.

Megfosztatván az egyház régi temploma s parokhiális épületeitől, „harangjainak” birtokába sem jutott többé. Készítettetett azért az egyház egy kised harangot, mely falábokon a templom mellett állt mindaddig, míg az első vályogból engedélyezett templom összeomolván, a második kőtemplom és torony el nem készült.

Az 1806 dik esztendőben készítettetett az egyház egy 12 és egy 8 mázsás harangot, de a 12 mázsás az 1838-dik évben elhasadván, helyette egy 13 mázsás öntetett, s e három harang szolgálta az egyházat az 1897-dik évig. Azonban, e három harang összhangzatos nem lévén, elhatározta az egyháztanács, hogy a középső harangot egy újabbal ki fogja cserélni s mindhármát vaskoronákkal ellátva, vasállványra fogja helyezni. Turi János pesti harangöntő elkészítette 1200 frtért, mely 1897. aug. 8-án ünnepélyesen fel is avatott. Sulya 3 m.-m. 16 kil. Az új harang felirása: „A magyar állam ezer éves fennállása emlékéül készítette a n.-károlyi ev. ref. egyház 1897. évben.”

„Legrégibb temetője” az egyháznak a gróf által a vármegyerezésére az 1802-dik évbenselyembogarak tenyésztésére elfoglaltatván, helyette kárpótlásul adott egy tiz vékásnyi földet. E temető az 1852 dik évig, félszázad alatt egészen betelvé, néhai gróf Károlyi György ennek a szomszédságában 120 frtért adott egy hat vékásnyi földet. A legújabb határszabályozás alkalmával ehez pótléklul kihasított mintegy 2 hold és 42 □ öl. Ez új temető a régibb temetővel egybefoglalva, elől mintegy 30 méter szélességben az 1887. évben, kőalpra rakott diszes vasrácsozatu kerítéssel látott el, mely 1300 frtba került.

A vaskapu főbejáratánál vezető középut mellett két felől szép virágos kert s lombos gesztenyefák diszlenek.

Jövedelme az egyháznak: 38 hold tagos birtok bérletéből évi bevétel 300 frt. A hivekre kivetett egyháziadó és tandíjakból stb. bejött az 1894-dik évben összesen 5130 frt 69 kr.
Kiadás volt: 3502 frt 21 kr.
maradvány: 1628 frt 48 kr.

Megjegyzendő, hogy az itt kimutatott 5130 frt egyházi adó, mely a hivekre az 1894-dik évre kivetett, a 38 hold kis tagos birtok 300 frt haszonbérletét és tandíjakat kivéve, mind az egyháztagnak zsebéből folyt be, az 1628 frt 48 kr maradvány nagy része, a torony és templom kicsinosítására fordítatván.

Asztalos György,
ev. ref. lelkész.

(Folyt. köv.)

KÜLÖNFÉLÉK.

— **Alapítványlevél a magyar gályarab lelkészek emlékezetére.** A reformátorok megalapították, a hitvallók és vértanuk pedig megörökítették hazánkban az áldott hitújítást. A pozsonyi vértörvényszék áldozatai megszilárdítóivá lettek a magyar református egyház tartósságának. Szenvedések és hitök erénye egyaránt megérdemli, hogy nevüket az utódok emlegessék és példányképül tüzzék. E végre 600 korona örök alapítványt teszek a debreceni református collegium Hittanszaki Önképző Társulata részére, mint a mely társulat

évenként meg szokta tartani a reformatio évfordulatának ünnepét. Az alapítvány céljául kitűzöm, hogy annak kamatja évenként adassék a nevezett társulat által oly ifjunak, ki megbizatik, hogy a gályarab lelkészek emlékezetére alkalmi t. i. a nagy eseményt tárgyaló és ismertető felolvasást ír s azt a reformatio ünnepélye alkalmával az emlékoszlopnál a társulat tagjai és a meghívottak jelenlétében megtartja. Változatosság okáért a felolvasás a napolyi gályarabság egyes nagy alakjainak kidomborítását is tartalmazhatja, hogy így az emlékoszlopra feljegyzett hithősök is, felváltva ismeretesebbé legyenek. Az emlékoszlopnál lefolyó részlet a reformatio ünnepélyével kapcsolatba teendő s annak műsorába beveendő, kedvezőtlen idő esetében a collegium disztermében olvasandó fel a dolgozat. Az alapítvány gondozásával és a rendelkezés végrehajtására való felügyelettel a Hittanszaki önképző társulat elnöke és felügyelő tanára bizassék meg. A mely évben országos nagy események miatt zárva lenne a főiskola, vagy ily ünnepély nem tartható, a kamat a tőke növelésére fordítandó. Debrecen, 1900. jun. 20. Özvegy Hegyi Mihályné.

— **Özv. Hegyi Mihályné** újabb adományai: 1. a budapesti református theologiai akadémia hallgatói részére fennálló *tápiintézet* alaptőkéjéhez adott és befizetett ezer koronát. 2. a nyiregyházi református leány iskola *internátusa* javára, felerészben építésre, felerészben az intézet fentartására, tőke természettel, négy száz koronát adott s küldött el az illető egyházmegye pénztárnokához. Itt is elmondható: a tettek beszélnek.

— **Alapítványok.** Debreceni főiskolánk iránt a tanítványi hálának és kegyeletnek két szép tényét van alkalmunk feljegyezni. A főiskola azon növendékei, a kik ezelőt 20 évvel, 1880-ban tettek érettségi vizsgálatot, abból az alkalomból, hogy az elmúlt Pünkösöd másodnapján találkozóra gyűltek össze a főiskolában, a főiskolai szépművészeti és classica-philologiai muzeum céljaira 300 koronás alapítványt tettek. Az egykori tanuló társak, kik közül a találkozón megjelentek: Dr. Némethy Károly, belügyminiszteri osztálytanácsos, Hajdu József országgyűlési képviselő, Uray László nagyenyedi feyház igazgató, Frater Imre biharmegyei kórházi főorvos, Dr. Derekassy László budapesti, dr. Gut Menyhért munkácsi orvosok, Kovács János, Kiss Antal, Karácson Imre, Szécsi István ev. ref. lelkészek, Péchi Imre, szatmármegyei főszolgabíró, továbbá Debreczenből dr. Bakonyi Samu ügyvéd, dr. Kardos Albert áll. főreálliskolai tanár, Kolbenhayer Kálmán törvényszéki bíró, Tóth Sándor rendőrkapitány, Medgyaszai Miklós árvaszéki ülnök stb. egyébként is kifejezték a főiskolához való kegyeletos ragaszkodásukat, tisztelegvén főtiszteletű Kiss Áron püspök urnál, Csiky Lajos és Sinka Sándor főiskolai igazgatóknál és még élő volt tanáraiknál: Tóth Józsefnél, Géressy Kálmánnál és Nagy Eleknél.

A másik alapítványt a tiz Békely testvér (köztük Albert bot-paládi, Gyula császlói, és Lajos pocsjai ref. lelkész) tette 1899. febr. 23-án elhunyt testvérük, Békely Géza nyüvedi lelképásztor emlékezetére, 1000 koronát bocsátván a debreceni főiskola kezelésébe azzal a rendeltetéssel, hogy az alapítvány kamataiból az alapítók utódai, bárhol tanulnak, ha pedig ilyenek nem lennének, a debreceni főgymnasiumban tanuló más növendékek segélyeztessenek, ha erre előmenetelüknél és magaviseletüknél fogva érdemesek.

— **Érettségi vizsgálat.** A debreceni ev. ref. főgymnasiumban f. hó 27-én fejeztetett be a szóbeli érettségi

vizsgálat, a mely öt és fél napon keresztül tartott. Elnök volt Dóci Imre, egyházkerületi gymn. felügyelő, a kormányt pedig Kenessey Béla, a kolozsvári ev. ref. theologiai fakultás igazgatója képviselte. Az írásbeli vizsgálat alapján 12 tanuló egy évre visszavetett, szóbeli vizsgálatra bocsátott 58 növendék, kik közül jelesen érett lett 5. (u. m. Balkányi Kálmán, Grósz Zoltán, Kéki Lajos, Sólyom Kálmán és Zalai Béla.) jól érett 16, érett 25, két hónapra visszavetett 9, egy évre 1, végleg elutasított 1. Egy növendék nem jelent meg a szóbeli vizsgálaton Ezeken kívül javító vizsgát tettek négyen, mindnyájan elégséges eredménnyel.

— **A h.-m.-vásárhelyi ev. ref. főgymnasiumban** az évfárá vizsgák a múlt hét végén megtartván, 17. d. e. $\frac{1}{2}$ 11-kor az évfárá ünnepély és istenitisztelet is meg volt. Ez alkalommal igazgató röviden vázolta a tanév történetét, felolvasta a pályadíjnyertes-továbbá a pénz- és könyvjutalomban részesített tanulókat. Végül a vallástanár hálaimája s a tanuló ifjúság szép összhangzatos éneklése által is emelt kellemes hangulat között oszlott szét a tanuló ifjúság. Ugyanaz nap d. u. az érettségi vizsga bizottsága tartotta meg ülését, s tudtára adván a várakozó ifjaknak a vizsga menetét, 18. 19. és 20-án folyt, majd befejeződött az érettségi vizsga is. 33 tanuló közül írásbeli dolgozatai alapján már az előértekezlet visszavetett hármat, a szóbelin pedig jelesen érett 4; jól érett 9; érett 10; 2 óra visszavetett 4; egy évre visszavetett 3. A városi torna- s vívó-egyesület, elhunyt alapítója dr. Daskóczy Pál városi alügyész emlékére, a h.-m.-vásárhelyi főgymnasiumnál 200 koronás alapítványt tett oly célból, hogy annak kamata évenként a tornászban legkiválóbb tanulóknak adassék ki. A testi erő, ügyesség és nemes bátorság fejlesztésére sarkaló ily jutalmak bizonyára jótékonyan hatnának tanuló ifjaink között a tornászati fellendülésére, mit ujabban felsőbb intézkedések is mindinkább igyekeznek előmozdítani.

— **Egy veteráns tanár ünneplése.** A hajdú-böszörményi gymnasiumnak 35 és fél éven át igazgató tanára *Kozma Sándor* e tanév végével a jól megérdemelt nyugalomba vonult. Ez alkalomból volt tanítványai f. é. junius hó 24-én vasárnap délután az ottani gymnasium évfárá ünnepélye után részére impozáns búcsúünnepélyt rendeztek. H.-Böszörmény művelt közönsége majdnem kivétel nélkül megjelent e lélekemelő ünnepélyen s nagyban emelte az ünnepély jelentőségét. Az évfárá ünnepély első részének bevégezte után ifj. Sóvágó Gábor ev. ref. egyházi főgondnok s az ünnepeletnek szintén volt tanítványa egy a helybeli ev. ref. egyház, mint a volt tanítványok nevében tartott igen szép búcsúbeszédet a nyugalomba vonuló igazgatóhoz s beszéde végeztével átnyújtotta a volt tanítványok ajándékát, egy remekművű ezüst tintatartót és tolat mint hálájuk és szeretetük csekély jelét. Utána Bakóczy Endre s. lelkész és vallástanár olvasta fel Galánffy Lajos kir. közjegyző eszmékben bővelkedő alkalmi költeményét, melynek végeztével Sóvágó Tibor VI. gym. tanuló s mostani növendékek nevében búcsúzott el lendületes beszédben a távozó igazgatótól. *Kozma Sándor* igazgató megható beszédben mondott köszönetet a tanítványi szeretetnek e megható megnyilatkozásáért. Ezután a gym. tanulók a szózatot énekelték el s ezzel a tulajdonképeni búcsúünnepély véget ért. Az ünnepély a jelenlevőkre láthatólag mély benyomást tett, szem nem maradt szárazon, midőn látták és hallották, mint vesz végbúcsút az igazgató azon iskolától, melynek 35 és fél éven át tanára és igazga-

tója volt, melylyel e hosszú idő alatt szívében, lelkében teljesen összeforott! Este a tornacsarnokban fényesen sikerült búcsúlakomát rendeztek az ünnepelet tiszteletére, melyen volt tanítványai, a város intelligenciájának legnagyobb része, a különböző felekezetek lelkészei stb. mintegy 200-an vettek részt, s melynek legkiemelkedőbb mozzanata Torma Károly köbölküti ev. ref. lelkész és szintén volt tanítvány felköszöntője volt, a melyben felhívta a jelenvoltakat, hogy az ünnepelet nevének örök időkre való megőrzése czéljából *Kozma Sándor* nevére létesítsenek egy alapítványt a h. böszörményi ev. ref. gymnasiumban. Felhívása nem volt pusztába kiáltó szó, mert rövid néhány petcz alatt 450 korona gyűlt össze a jelzett czélra. *Kozma Sándor* nyugalombamenetelével a régi gárda tagjai ismét kevesebben vannak, azok közül való volt ő is, kiket az utókor polyhistoroknak nevez; az volt, azzá lett, mert a *régi jó idők* körülményei ugy kívánták s méltó büszkeséggel tekinthet vissza 35 és fél évi tanári működésére, mert ez idő alatt egész nemzedéket nevelt a magyar hazának és ev. ref. anyaszentegyházunknak. Legyen hosszú, boldog és meglegedett a megérdemelt nyugalomban töltendő élete.

— **Felvilágosításúl.** Lapunknak a nagybajomi lelkészválasztásról hozott közleményére, melyet éppen a debreceni egyházmegye kebeléből vettünk, a következő fölvilágosító sorok érkeztek hozzánk, melyeknek szintén helyt adunk.

„A Debreceni Protestáns Lap f. évi junius 23-iki 25. számában a Nagy-Bajomban f. hó 17-én végbe ment lelkészválasztásról írván, a tudósító *egészen szokatlan dolog* gyanánt említi, hogy a választás vezetésére, világi részről, nem egyházmegyei tanácsbíró, hanem egy olyan egyháztag küldetett ki, aki semmiféle egyházmegyei tisztséget nem visel s ennek oly okát jelzi, mely a valóságnak meg nem felel, de alkalmat adott a nagytiszteletű szerkesztőségnek egy oly megjegyzés tételére, mely teljes szelidsége mellett sem érintheti kellemesen egyházmegyénk világi tanácsbírói karát. Hogy a jelzett körülmény felemlíttessék, ezt semmiféle szükség nem kívánta s ha a tudósító mégis felemlítette, ezzel azt a gondolatát látszik elárulni, mintha akár a bajomi egyház, akár az aktus méltóságán néminemű csorba esett volna a miatt, hogy a lelkészválasztást világi részről, nem egyházmegyei tanácsbíró vagy tisztviselő vezette . . . Távol legyen! . . . Az Egyh. Törv. 212. §-ának eme szavai: „a választás vezetésére az egyházmegyei elnökség *egy világi és egy papi egyént* nevez ki.“ nemcsak ki nem zárják, sőt egyenesen megengedik, hogy a lelkészválasztást *nem* egyházmegyei tanácsbíró és tisztviselő is vezethesse; a fődolog az, hogy kettős elnökség legyen s ez a törvény megtartása felett hiven örködjék, a mi minden lelkésztől vagy *olyan* világi egyháztagtól kitélik, a ki kellő intelligenciával bír. Épen ezért nem is szokatlan ily egyháztagok kiküldetése a lelkészválasztásokra; megtörténik ez mindannyiszor, valahányszor a körülmények így hozzák magukkal, nemcsak a debreceni, hanem más egyházmegyében is — a mint erről biztos tudomásom van — a nélkül, hogy ezen valaha bárki is megütközött volna. Ily körülmények forogtak fenn ez alkalommal is. Egyházmegyénk gondnoka, kinek joga és kötelessége a világi egyén kiküldése — a mint tudom — az öt világi tanácsbíró közül hármat fel sem szólított a közreműködésre, mert már eleve értesült ezeknek olynemű akadályoztatásáról, a mely mellett a kiküldetést nem teljesíthették volna; a másik kettő pedig, megkérdetvén, oly indokok alapján kérte

felmentetését, a melyeket feltétlenül tekintetbe kellett venni. Nem úgy áll tehát a dolog, a mint a tudósító írja, hogy a tanácsbírák közül egy sem volt *megnyerhető* a választásra való kiszállásra, mert hiszen *pótolhatlan szükség esetén* akár egyik akár másik mégis csak megtette volna azt; hanem úgy, hogy az egyházmegyei gondnok nem tartotta szükségesnek a fennfoglalt akadályokat figyelmen kívül hagyni s minden áron tanácsbírókat küldeni a választás vezetésére. A még rendelkezésre állható világi tisztviselők közül pedig egyikre, mint debreceni főgymn. igazgatóra, éppen ez időszokban való hivatali nagy elfoglaltsága miatt, másokra mint bajomi egyháztagra, a választásnál érdeklődése miatt gondolni sem lehetett; így állott elő az a szükség, hogy világi részről, egy, az egyházmegyei tisztviselő karán kívül álló egyháztagot kellett kiküldeni, a kit azonban e kiküldetésre értelmisége és egyházas buzgósága egyiránt kvalifikált. Végül megnyugtatóan legyen szabad kijelentem annyit, hogy a debreceni ev. ref. egyházmegye világi tanácsbírói hivatali tisztökben, mindenkör nemes kötelességérzettel járnak el s ha e kötelesség szőlője őket, nemcsak fáradságot nem kimélnék, hanem kivétel nélkül mindnyájan *önzetlen* aldozatkésztséget is tanusítanak s ez a méltó alapja annak a tiszteletnek és elismerésnek, melylyel egyházmegyénk közönsége irántok, általában viseltetik... Bakonyszeg, 1900. jun. 24. Szele György.

— **Patent liberalismus.** Budapest fővárosa tanácsához a napokban két jótékonyági egyesület fordult egyforma kéréssel. Az egyik a Klotild-szeretetház, a másik a Lorántffy Zsuzsanna protestáns jellegű egyesület. Mind a két egyesület ingyen telket kért a fővárostól egyesületi háza felépítéséhez. És a tanács a Klotild-szeretetház kérésének helyt adva, nagy és értékes telekkel ajándékozta meg ezt az egyesületet. A Lorántffy Zsuzsanna egyesületet pedig kérelmével elutasította. És hogy is ne, mikor ez az utóbbi egyesület protestáns jellegű! Jó lesz ezt megjegyezni Debrecennek, hol a túlnyomó többségben kálvinista vallású bizottsági tagok csak a közel múltban is 100,000 forintot szavaztak meg a katolikus főgymnasium kiépítésére. Nem azért, hogy majd a jövőben a fővárosi tanács példája után induljunk; hanem csak azért, hogy annál fényesebb bizonyosságát adjuk annak, hogy mi a különbség a róm. katolikus és a kálvinista liberalismus között. Az efféle összehasonlítás nagyon alkalmas arra, hogy a szemek felnyiljanak s majd valamikor e kor történetének megírója feljegyezhesse, hogy ime a 19-ik század legutolsó esztendejében ilyen volt Magyarországon az a sokat hánytorgatott róm. kath. szabadelvűség.

— **Egyéves önkéntességre előkészítő iskola.** Az egyéves önkéntesi jog tudvalevőleg bizonyos iskolák (gymnasium, reáliskola stb.) elvégzéséhez van kötve. De lehetnek egyéves önkéntesek az oly ifjak is, a kik nem végezték el azokat az iskolákat, ha t. i. még sor alatt nem állottak és a megkívánt fölvételi vizsgát leteszik. Van Debrecenben egy iskola, a mely az ilyen ifjakat, tekintet nélkül foglalkozásukra és előképzettségükre, a felvételi vizsgálatra előkészíti. Az iskola állami felügyelet alatt áll. Igazgatója Lichtblau Albert a ki készséggel és díj nélkül szolgál felvilágosítással.

— **Fertőző betegségek ellen,** melyek leginkább az egészségtelen ivóvíz által terjesztetnek, biztos óvszer a tiszta egészséges ásványvíz. Felhívjuk tehát szives olvasóink figyelmét a „Kristály Szt.-Lukácsfürdői hegyi forrás hirdetésére.”

Szerkesztői üzenet.

Kuthy Z. New-York. A kért három számot megküldöttük.

TARTALOM-JEGYZEK: Üdvözet a magyar görög-katolikusoknak! Bary Sándor. — Tárcsa: Aristides és apologiája. Dr. Erdős József. — Közéletünk. Nehány szó egy bordélyügyi szabályrendeletéről. Kutas Bálint. — Elegia elátkozott és új dallamu énekekről. Erdélyi Imre. Irodalom. — Külföld. Konfirmáció az utrechti ev. ref. egyházban. Birtha József. Nekrológ. Szondi Imre. Dr. Márk Ferenc. — Adatok a tiszántúli ev. ref. egyházkerület kebelében lévő nagy-károlyi ev. ref. egyház történetéhez. Asztalos György. — Különírtélek:

Felelős szerkesztő: **SASS BÉLA.**

Szerkesztő-társ: **Eröss Lajos.**

Segédlelkész

keresek a temesvári ev. ref. egyházba. Kötelessége lesz a lelkészi dolgokban való segédkezés, s a tanév folyamán át vallástanítás a községi elemi iskolákban, körülbelől 10—12 órán hetenként.

Fizetése *hatszáz* forint, elegendes havi részletekben, kényelmes lakás és a kellő tűzifa.

Az állás mielőbb, legkésőbb aug. 1-én, elfoglalandó. Jelentkezés személyesen vagy írásban alólirotnál.

Temesvárott, 1900. jun. 25-ikén.

Szabolcska Mihály,

ev. ref. lelkész.

1—2.

Pályázat.

A hajdu-nánási ev. ref. egyház által fenntartott hat osztályu elemi leányiskola 2: két rendes tanítónői állására.

Fizetés mindenik állomásnál évi 1040 korona készpénz és 160 korona lakbér, összesen tehát 1200 korona évnegyedenként előre fizetve az egyházi pénztárból.

Kötelességek a tiszántúli ev. ref. egyházkerület A. tanterve szerint tanítani a vezetősökre bizott bármelyik osztályát a leányiskolának, a női kézimunkát is ideértve még az esetleg e célra egyesítendő parallel osztályban is és pedig minden különös díjazás nélkül.

Pályázhatnak ev. ref. vallásu tanítónők, kiknek már oklevelök van.

Állásukat e folyó 1900. év szeptember első napján kötelesek elfoglalni s csak egy évi próba év után számíthatnak állandósításra

Pályázati kérvényüket, oklevél, születési, esetleg szolgálati bizonyítvánnyal felszerelve, e folyó év augusztus hó 1-ső napjáig okvetetlenül küldjék be az ev. ref. iskolaszék elnökségéhez.

Hajdu-Nánás, 1900. junius hó.

Pákosdi Lajos,

1—3.

ev. ref. lelkész, iskolaszéki elnök.

Pályázat.

A h.-böszörményi ev. ref. hatosztályu gymnasium igazgató tanácsa ez intézetnél megürült 2 *tanszék*re pályázatot hirdet és pedig:

1. egy „classica-philologiai“

2. egy „természetrész-földrajzi“ tanszékre.
 Javadalmazás: okleveles tanárnak 2400 korona törzsfizetés és 400 korona lakbér és 100 korona ötödéves korpótlék. Okleveles tanár hiányában tanárjelöltek választatnak, kiknek évi 1600 korona törzsfizetés és 400 korona lakbér illetménye évnegyedes előleges részletekben fizetetik az ev. ref. egyház pénztárából.

Pályázhatnak protestáns vallásu tanárok és tanárjelöltek, kik felhivatnak, hogy életkorukat, vallásukat, végzett tanulmányaikat, eddigi szolgálatukat és védkötelezettségüket igazoló bizonyítványokkal felszerelt kérvényeiket f. évi július 15-ig alulírt igazgató tanács elnökéhez adják be.

Okleveles tanárok rendes tanárokkul tekintetnek és egy évi sikeres működés után állandósíttatnak. Nem okleveles tanárjelöltek helyettes tanárokkul tekintetnek, s tartoznak tanári oklevelüket 1 év alatt megszerezni, mely esetben az egy évi sikeres működés után állandósíttatnak rendes tanári illetményekkel.

A megválasztott tanárok az országos nyug- és gyámintézetnek jogos és kötelezett tagjai.

A megválasztott tanár heti 20—22 órán tartozik tanítani.

H.-Böszörmény, 1900. június 8.

ifj. Sóvágó Gábor,

3—3

ev. ref. főgondnok, a gymn. ig. tanács elnöke.

„Egy új reformáció küszöbén“

vagyis a XX-ik század, mint a róm. kath. egyház életének utolsó évszázada.

Irta: Tóvölgyi Titusz.

Ára postán küldve, bérmentve 4 korona, lelkészek és tanítóknak 2 korona 50 fillér.

Azok a lelkész urak, kik a könyvet már megrendelték, és tartalma meggyőzte őket arról, hogy terjesztésével az ügynek szolgálatot tesznek, egész tisztelettel fölkéretnek, szíveskedjenek hozzánk fordulni és mi kívánatra (a könyvek árának három havi határidőn belüli megküldése mellett, példányát 2 koronába számítva) a megrendelt könyveket azonnal postára tesszük.

Kiváló tisztelettel

Egy új reformáció küszöbén

kiadóhivatala

BUDAPEST,

VII., Rottenbiller-utca 1.

1—2.

NEUMANN M.

Magyarország legnagyobb és legrégebb

férfi-, fiu- és gyermek-ruha telepe

DEBRECEN, Főtér, a m. kir. postával szemben.

Pontos czímenre figyelni tessék.